

Vilda tulpaner i offentliga planteringar

Wild tulips in public plantings

Martha Mantzaris

Examensarbete/Självständigt arbete • 15 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Trädgårdsingenjör: Design - kandidatprogram

Alnarp 2021

Vilda tulpaner i offentliga planteringar

Wild tulips in public plantings

Martha Mantzaris

Handledare: Karin Ingemansson, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator: Mona Wembling, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för
landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete
Kurskod: EX0847
Program/utbildning: Trädgårdsingenjör Design
Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2021
Omslagsbild: Diana Everett

Nyckelord: Vilda tulpaner, Botaniska tulpaner, Biologisk mångfald, Offentliga planteringar, Tulipa

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammanfattning

Vilda tulpaner har ett rykte av att vara ett hållbart växtval, framförallt för deras förmåga att sprida sig och naturaliseras i planteringar. Trots sina fördelar är de ovanliga att se på våren.

I detta arbete görs en större djupdykning av 20 arter för att få en djupare kunskap om vilda tulpaner. Djupdykningen går igenom tulpanernas ursprung, utseende och odlingsförutsättningar. Kunskapen från djupdykningen har kompletterats med intervjuer av botaniska trädgårdar som berättar vilka vilda tulpaner de använder framgångsrikt och hur de sköter dessa.

För att få en inblick i hur vilda tulpaner används i offentliga planteringar intervjuas även kommuner. Under dessa intervjuer framkommer det att användningen av vilda tulpanerna i offentliga planteringar är mycket restriktiv. Anledningen till detta beror framför allt på att kommunalanställda inte känner sig hemma med användningen av vilda tulpaner, och att resultatet därför känns opålitligt.

En av de största leverantörerna av tulpanlökar; CWS Landscaping berättar även hur efterfrågan på vilda tulpaner ökat markant de sista åren, detta efter att vilda tulpaner fått uppmärksamhet för sina hållbara egenskaper. De listar även kundernas top-5 mest favoriter av vilda tulpaner.

Kunskapen från djupdykningen och intervjuerna är sammanställd i en tabell där varje tulpan som nämnts i arbetet går igenom utifrån, utseende, tillgänglighet, ståndortskrav, blomtid och spridningsförmåga.

Det framgår att det finns många vilda tulpaner som inte används men som har stor potential att trivas i vårt sydsvenska klimat. Med ökade resurser att testa flera vilda tulpaner och en bredare kunskap om dessa skulle vi troligtvis se fler vilda tulpaner i våra offentliga planteringar.

Nyckelord: Vilda tulpaner, Botaniska tulpaner, Tulipa, Offentliga planteringar, Biologisk mångfald

Abstract

Wild tulips have a reputation to be a sustainable choice of flower bulb, mainly due to their ability to spread and naturalize in plantings. Despite these abilities, they are quite unusual to see in the spring.

In this thesis a bigger in depth study of 20 species is made, in order to get a deeper knowledge of wild tulips. The in depth goes through their origin, appearance and growing conditions. The knowledge of the in depth is complemented by interviews with botanical gardens that lets us know which wild tulips they use successfully and how they care for them.

To get an insight in how wild tulips are used in public plantings, interviews are also made with municipalities. Through these interviews, it shows that the use of wild tulips in public plantings is very restrictive. The reason for this is mainly due to the municipal employees not feeling familiar with the use of wild tulips, and therefore the result also seems unreliable to them.

One of the largest flower bulb retailers; CSW Landscaping, tells how the demand of wild tulips has increased remarkably over the last few years. This rise in popularity could be due to wild tulips sustainable qualities. CSW Landscaping also give us their customers top-5 favorites of wild tulips.

The knowledge from the in depth and the interviews is compiled in a table where every tulip that is mentioned in this essay is reviewed based on its appearance, availability, cultivation requirements, reproduction efficiency and flowering period.

It turns out that there are many wild tulips that we don't use, that has good potential in the southern Swedish climate. With increased resources to test more wild tulips and a broader knowledge of them, we would probably see more wild tulips in our public plantings.

Keywords: Wild tulips, Botanical tulips, Tulipa, Public plantings, Biodiversity

Förord

Vilda tulpaner vilseleder oss med sin sköra uppsyn, men bär på ett förflutet från några av jordens kargaste platser. I dessa svåråtkomliga områden har de levt i flera hundra år – kanske flera tusen – på klippavsatser utsatta för vind, kyla och svår torka.

När jag upptäckte vilda tulpaner under min utbildning i Alnarp var de något helt nytt för mig. Jag som tidigare varit lite svårflirtad av våra klassiska trädgårdstulpaner föll direkt för dessa delikata vildheter. Det var alltid lätt att få deras utseende att smälta in i olika växtkompositioner, och de kom snabbt att ha en självklar plats på mina växtlistor i skolprojekten. När jag dessutom fick veta att de till skillnad från de flesta av våra trädgårdstulpaner oftast var perenna och att många av dem har en förmåga att sprida sig och naturaliseras blev jag än mer imponerad.

Till min förvåning hittade jag sällan några vilda tulpaner när jag såg mig omkring under våren. Jag började bli nyfiken på hur vanligt det är att man använder vilda tulpaner och varför det inte används mer av dessa miljövänliga skönheter. Är de inte så lätta att använda som det låter? I detta arbete ville jag därför fördjupa mig i vilda tulpaner och ta reda på om, och i sådana fall hur, de används i offentliga planteringar.

Figur 1. Kollage av Diana Everetts illustrationer

Tack!

Jag skulle vilja tacka **alla medverkande** som nämns i arbetets fotnoter för deras bidrag med information om vilda tulpaner och dess användning som gjort det möjligt att besvara arbetets frågeställning. Ett extra tack riktas till **Johan Nilson** som vid flera samtal bidragit med stor kunskap om vilda tulpaner.

Jag vill även tacka min handledare **Karin Ingemansson** för bra handledning och feedback, samt min mentor **Petra Dunér** för stöd och vägledning.

I would also like to give special thanks to **Diana Everett** who kindly lent me her beautiful illustrations of tulips.

Figur 2. Kollage av Diana Everetts illustrationer

Innehållsförteckning

1.	Inledning	15
1.1.	Bakgrund.....	15
1.2.	Syfte.....	15
1.3.	Frågeställning	16
1.4.	Avgränsning	16
1.4.1.	Arbetets fokus	16
1.4.2.	Tulpaner	16
1.4.3.	Intervjuer	16
1.5.	Metod och material.....	16
1.5.1.	Intervjuer	17
1.5.2.	Litteraturstudie.....	17
1.5.3.	Presentation	17
2.	Släktet Tulipa.....	18
2.1.1.	Taxonomi	19
3.	Tulpanens historia	22
3.1.1.	Osmanska riket.....	22
3.1.2.	Tulpanernas ankomst till Europa.....	22
3.1.3.	De vilda tulpanernas framgång	23
4.	Fördjupning	24
4.1.	Tulipa aucheriana (Tulipa humilis var. aucheriana)	25
4.1.1.	Ursprung.....	25
4.1.2.	Utseende.....	25
4.1.3.	Odlingsförutsättningar	25
4.1.4.	Kuriosa	25
4.2.	Tulipa bakeri	26
4.2.1.	Ursprung.....	26
4.2.2.	Utseende.....	26
4.2.3.	Odlingsförutsättningar	26
4.2.4.	Kuriosa.....	26
4.3.	Tulipa biflora	27
4.3.1.	Ursprung.....	27
4.3.2.	Utseende.....	27
4.3.3.	Odlingsförutsättningar	27
4.3.4.	Kuriosa.....	27
4.4.	Tulipa cinnabarina.....	28

4.4.1.	Ursprung.....	28
4.4.2.	Utseende.....	28
4.4.3.	Odlingförutsättningar.....	28
4.4.4.	Kuriosa.....	28
4.5.	Tulipa clusiana	29
4.5.1.	Ursprung.....	29
4.5.2.	Utseende.....	29
4.5.3.	Odlingförutsättningar.....	29
4.5.4.	Kuriosa.....	29
4.5.5.	Varieteter och former	30
4.6.	Tulipa eichleri	31
4.6.1.	Ursprung.....	31
4.6.2.	Utseende.....	31
4.6.3.	Odlingförutsättningar.....	31
4.6.4.	Kuriosa.....	31
4.7.	Tulipa gesneriana (Neo-Gruppen) 'Acuminata'.....	32
4.7.1.	Ursprung.....	32
4.7.2.	Utseende.....	32
4.7.3.	Odlingförutsättningar.....	32
4.7.4.	Kuriosa.....	32
4.8.	Tulipa gesneriana 'Norvegica'	33
4.8.1.	Ursprung.....	33
4.8.2.	Utseende.....	33
4.8.3.	Odlingförutsättningar.....	33
4.8.4.	Kuriosa.....	33
4.9.	Tulipa humilis	34
4.9.1.	Ursprung.....	34
4.9.2.	Utseende.....	34
4.9.3.	Odlingförutsättningar.....	34
4.9.4.	Kuriosa.....	35
4.9.5.	Vilda sorter och variteter.....	35
4.10.	Tulipa kolpakowskiana	36
4.10.1.	Ursprung.....	36
4.10.2.	Utseende.....	36
4.10.3.	Odlingförutsättningar.....	36
4.10.4.	Kuriosa.....	36
4.11.	Tulipa linifolia	37
4.11.1.	Ursprung.....	37
4.11.2.	Utseende.....	37
4.11.3.	Odlingförutsättningar.....	37
4.11.4.	Kuriosa.....	37

4.11.5.	Grupper	38
4.12.	<i>Tulipa orphanidea</i>	38
4.12.1.	Ursprung	38
4.12.2.	Utseende	38
4.12.3.	Odlingsförutsättningar	38
4.12.4.	Kuriosa	39
4.12.5.	Varieteter och sortnamn	39
4.13.	<i>Tulipa praestans</i>	40
4.13.1.	Ursprung	40
4.13.2.	Utseende	40
4.13.3.	Odlingsförutsättningar	40
4.13.4.	Kuriosa	40
4.14.	<i>Tulipa saxatilis</i>	41
4.14.1.	Ursprung	41
4.14.2.	Utseende	41
4.14.3.	Odlingsförutsättningar	41
4.14.4.	Kuriosa	41
4.15.	<i>Tulipa sprengeri</i>	42
4.15.1.	Ursprung	42
4.15.2.	Utseende	42
4.15.3.	Odlingsförutsättningar	42
4.15.4.	Kuriosa	42
4.16.	<i>Tulipa sylvestris</i>	43
4.16.1.	Ursprung	43
4.16.2.	Utseende	43
4.16.3.	Odlingsförutsättningar	44
4.16.4.	Kuriosa	44
4.16.5.	Underarter och varieteter	44
4.17.	<i>Tulipa tarda</i>	46
4.17.1.	Ursprung	46
4.17.2.	Utseende	46
4.17.3.	Odlingsförutsättningar	46
4.17.4.	Kuriosa	46
4.18.	<i>Tulipa turkestanica</i>	47
4.18.1.	Ursprung	47
4.18.2.	Utseende	47
4.18.3.	Odlingsförutsättningar	47
4.18.4.	Kuriosa	47
4.19.	<i>Tulipa urumiensis</i>	48
4.19.1.	Ursprung	48
4.19.2.	Utseende	48

4.19.3.	Odlingsförutsättningar	48
4.19.4.	Kuriosa	48
4.20.	Tulipa vvedenskyi	49
4.20.1.	Ursprung	49
4.20.2.	Utseende	49
4.20.3.	Odlingsförutsättningar	49
4.20.4.	Kuriosa	49
5.	Intervjuer	50
5.1.	Intervjuer med kommuner	50
5.1.1.	Malmö stad	50
5.1.2.	Stockholm stad	52
5.1.3.	Göteborgs stad	52
5.2.	Intervjuer med botaniska trädgårdar	522
5.2.1.	Lunds botaniska trädgård	53
5.2.2.	Bergianska trädgården i Stockholm	53
5.2.3.	Göteborgs botaniska trädgård	54
5.3.	Intervju med en plantskola	56
5.3.1.	CSW Landscaping B.V.	56
6.	Sammanställning	58
6.1.1.	Tabellbeskrivning	58
6.1.2.	Tabellförklaring	59
Tulpantabell		60
Tulpantabell forts.		61
7.	Diskussion	62
8.	Referenser	64
8.1.	Litteratur	64
8.2.	Kataloger	65
8.3.	Personlig kontakt	65

Tabellförteckning

Tabell 1. Begreppsförklaring	14
Tabell 2. Ståndortskategorier för vilda tulpaner enligt Göteborgs botaniska trädgård.....	54
Tabell 3. Tabellförklaring.....	58
Tabell 4. Tabellförklaring	59
Tabell 5. Tulpantabell	60

Figurförteckning

Alla illustrationer och foton används med ägarens godkännande om inget annat anges.

Figur 1. Kollage av Diana Everetts illustrationer	5
Figur 2. Kollage av Diana Everetts illustrationer	6
Figur 3. "Tulipa vvedenskyi" av Diana Everett	18
Figur 4. Indelning av släktet Tulipa baserat på Wilford (2006) och Everett (2012). Indelningen är endast ifylld med arter som tas upp i arbetet.	19
Figur 5. Tulpanens geografiska utbredning med markeringar baserade på Carlsson (1960) och Wilford (2006). Blank World Map (2007) Tillgänglig: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:No_colonies_blank_world_map.png#filelinks [2021-12-12].	20
Figur 6. Tulpa systola som växer vilt på Negevbergen i Israel (2011) Tillgänglig: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tulipa_systola_1.JPG [2021-12-12].	21
Figur 7: Den första västerländska målningen av en tulpan Conrad Genser (1557) Tillgänglig: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gesner_tulip.tif [2021-12-12].	22
Figur 8. Vilda tulpaner i Alnarp.....	24
Figur 9. "Tulipa humilis var. aucheriana" av Diana Everett (2013)	25
Figur 10. "Tulipa bakeri" av Diana Everett (2013)	26
Figur 11. "Tulipa biflora" av Diana Everett (2013)	27
Figur 12. "Tulipa cinnabarina" av Diana Everett (2013)	28
Figur 13. "Tulipa clusiana" av Diana Everett (2013).....	29
Figur 14. "Tulipa aitchisonii var. clusianoides" av Diana Everett (2013)	30
Figur 15. "Tulipa clusiana f. diniae" av Diana Everett (2013)	30
Figur 16. "Tulipa eichleri" av Diana Everett (2013)	31
Figur 17. "Tulipa acuminata" av Diana Everett (2013).....	32
Figur 18. "Tulipa gesneriana 'Norvegica'" av Diana Everett (2013)	33
Figur 19. "Tulipa humilis" av Diana Everett (2013).....	34
Figur 20. "Tulipa humilis 'Alba Caoerulea t Oculata'" av Diana Everett (2013)	35
Figur 21. Tulipa humilis var. pulchella av Diana Everett (2013)	35
Figur 22. "Tulipa kolpakowskiana" av Diana Everett (2013)	36
Figur 23. "Tulipa linifolia" av Diana Everett (2013)	37
Figur 24. "Tulipa batalinii" av Diana Everett (2013)	37

Figur 25. "Tulipa orphanidea 'Flava' och Tulipa orphanidea" av Diana Everett (2013).....	38
Figur 26. "Tulipa orphanidea 'Hagerit Splendens' av Diana Everett (2013).....	39
Figur 27. "Tulipa orphanidea var. whittalli" av Diana Everett (2013).....	39
Figur 28. "Tulipa praestans" av Diana Everett (2013)	40
Figur 29. "Tulipa saxatilis" av Diana Everett (2013)	41
Figur 30. "Tulipa sprengeri" av t Diana Everett (2013)	42
Figur 31. "Tulipa sylvestris" av Diana Everett (2013).....	43
Figur 32. "Tulipa sylvestris var. australis" av Diana Everett (2013).....	44
Figur 33. "Tulipa sylvestris subs. primulina" av Diana Everett (2013)	45
Figur 34. Tulipa tarda av Diana Everett (2013)	46
Figur 35. "Tulipa turkestanica" av Diana Everett (2013)	47
Figur 36. "Tulipa urmiensis" av Diana Everett (2013)	48
Figur 37. "Tulipa vvedenskyi" av Diana Everett (2013)	49
Figur 38. Foto på blommande tulpaner i form av olika sorter av T. clusiana i Kungsparken i Malmö. Foto: Torun Jorde 2018.....	50
Figur 40. Den tidigblommande T. turkestanica i Alnarp. Foto: Martha Mantzaris 2021.....	51
Figur 39. T. humilis 'Alba Caurulea Oculata' i Alnarp. Foto: Martha Mantzaris 2021.....	52
Figur 40. Den tidigblommande T. turkestanica i Alnarp. Foto: Martha Mantzaris 2021.....	52
Figur 41. Tulipa humilis i Alnarp. Martha Mantzaris 2021.....	522
Figur 42. Tulipa clusiana 'Peppermintstick' på Göteborgs botaniska trädgård. Foto: Johan Nilson.....	555
Figur 43. Tulipa cinnabarina på Göteborgs botaniska trädgård. Foto: Johan Nilson 2021.....	544
Figur 44. T. clusiana-mix. Foto: CSW Landscaping.....	56
Figur 45. Tulipa sylvestris. Foto: CWS Landscaping	57

Begreppsförklaring

Tabell 1. Begreppsförklaring

AGM-belönad	Award of Garden Merit av RHS
Art	En population organismer med individer vars släktskap är tydligt. Organismers förmåga att reproducera sig är begränsad till respektive art.
Basalfläck	En markering i blommors centra bestående av avvikande färg.
Botanisk tulpan	Ett vanligt begrepp i handeln för vilda tulpaner inklusive selektioner.
FCC	First Class Certificate. Ett pris av RHS för förträfflighet av sitt slag i alla avseenden.
Form	Särpräglade avvikelser inom en art, sporadiskt uppträdande i naturen.
Kalkblad	Blomblad (där foderblad och kronblad inte kan separeras från varandra).
Mulchning	När organiskt material läggs på en plantering i avsikt att tillsätta näring för växtmaterialet.
Neutraliseras	Genom spridning bli en del av ett naturligt habitat.
RHS	The Royal Horticultural Society
Selektioner	Ett urval av sorter från en art. De kan vara antingen vilda eller framtagna av människan.
SKUD	Svensk kulturväxtdatabas
SLU	Sveriges lantbruksuniversitet
Sort	Individer med tydligt avvikande drag från sin art.
Ståndare	Hankön hos växter, oftast syns de täckta av pollen.
Ståndort	Växtmiljö
Subs.	Botanisk förkortning för subspecies, vilket betyder underart.
Synonym	Ett alternativt namn på en växt som inte är officiellt godkänt, oftast är en synonym ett namn växten gått under tidigare.
Taxonomi	Indelning och klassificering av organismer.
Trädgårdstulpaner	Inte vilda tulpaner, ofta hybrider eller förädlade.
Tunika	Skalet på löken.
Underart	Underenhet av en art, med små utseendemässiga skillnader samt distinkt geografiskt utbredningsområde.
Var.	Botanisk förkortning för varietet.
Varietet	Lokala individer av en art, med tydliga avvikelser i utseende.

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Tulpaner är en symbol för våren och ger alltid en färgstark effekt mot förra årets nedvissnade perenner och trädens ännu nakna grenar. De finns idag alla möjliga färger och former av tulpaner med allt ifrån fransiga kanter, fyllda blommor eller marmorade blad. De flesta av våra trädgårdstulpaner är ettåriga och används oftast som engångsprodukter (Wilford 2006). Dessa tulpaner har alla sitt ursprung från deras vilda släktingar som växer eller har vuxit vilt i naturen.

De vilda tulpanerna har en lite enklare och vildare karaktär som både ser mer skör ut samtidigt som de ger ett stabilare intryck då de är mer anpassade för en vild natur jämfört med trädgårdstulpanerna som ibland har fått kompromissa sin tålighet för sin skönhet.

Det finns mellan 76–160 arter av tulpaner idag, siffran ändras konstant då nya arter kontinuerligt hittas samtidigt som flertalet arter omklassificerats till synonymer av en och samma art (Carlsson 1960; Everett 2013).

Vilda tulpaner ses som ett miljövänligt alternativ till vårlökar då de oftast är perenna, många även har förmågan att sprida sig och neutraliseras på områden (Wilford 2006). Att inte behöva köpa nya lökar till planteringar innebär även att vilda tulpaner är ekonomiskt hållbart. Flera vilda tulpaner är dessutom utrotningshotade idag på grund av klimatförändringarna som inverkar negativ på deras naturliga habitat (Wilson, Dolotbakov, Burgess, Clubbe, Lazkov, Shalpykov, Ganybaeva, Sultangaziev & Brockington 2021). Trots sina fördelar är det relativt ovanligt att hitta vilda tulpaner i våra offentliga planteringar och utbudet i plantskolorna är smalt om ens existerande. Därtill är det idag svårt att hitta en uppdaterad sammanställning över vilka vilda tulpaner som är odlingsvärda i Sverige.

1.2. Syfte

Syftet med arbetet är att få en större kunskap om vilda tulpaner och hur de används i våra offentliga planteringar idag. Syftet är även att kunna sprida kunskapen som arbetet resulterar i. Resultatet kommer därför sammanställas till en tabell, som ska kunna ses som en vägledning om vilka arter som finns, vilka som är beprövade och kan rekommenderas alternativt vilka som inte är lika beprövade men borde fungera i offentliga planteringar. Syftet är även att ge läsare grundläggande kunskap om släktet Tulipa och dess historia.

1.3. Frågeställning

1. Vilka vilda tulpaner är beprövade, tillgängliga och rekommenderas för användning i offentliga planteringar?
2. Hur ser användningen av vilda tulpaner i offentliga planteringar ut idag?

1.4. Avgränsning

1.4.1. Arbetets fokus

Arbetet riktar sig till läsare som har en baskunskap inom botanik eller växtkunskap. Fokus under arbetet är begränsat till vilda tulpaner och användningen av dessa inom offentliga planteringar. De offentliga planteringarna är i detta arbete är vidare avgränsat till södra Sverige, det vill säga Stockholm och söderut.

1.4.2. Tulpaner

Begreppet vilda tulpaner syftar i detta arbete på tulpaner som växer vilt i naturen och inkluderar även selektioner av dessa vilda arter. Djupdykningen av arterna är begränsad till ett 20-tal arter och inkluderar även i en del fall vilda underarter, former, varieteter och sortnamn till dessa. Urvalet av tulpanarter baseras på vilka tulpaner som förväntas vara användbara i offentliga planteringar. Detta innebär både arter som finns tillgängliga i handeln och är beprövade samt en del mer okända arter som genom arbetes litteraturstudie och intervjuer framgår har gynnsamma odlingsförutsättningar för södra Sverige. Inventeringen av vilka arter som finns tillgängliga i handeln är avgränsad till tre av de största återförsäljarna av lökväxter i som används i Sverige; Eurobulb, Ververs och Florum.

1.4.3. Intervjuer

Intervjuerna är avgränsade till att genomföras i kommunerna Stockholm, Malmö och Göteborg. Kommunanställda inom dessa kommuner, samt botaniska trädgårdarna i Stockholm, Göteborg och Lund intervjuas. Intervjuer av plantskolor är begränsad till CWS Landscaping, en av de största leverantörerna av lökväxter.

1.5. Metod och material

Detta arbete har genomförts med ett fokus på vilda tulpaner och dess användning i offentliga planteringar. För att ta reda på hur det ser ut med användningen har både en litteraturstudie genomförts samt ett antal intervjuer gjorts.

1.5.1. Intervjuer

För att ta reda på hur vilda tulpaner används i offentliga planteringar har intervjuer genomförts i tre delar.

Kommuner

Kommunerna är de som till störst del har ansvar för våra offentliga planteringar, de har där med stort inflytande över det växtmaterial vi ser i staden, samt erfarenhet från vilka växter som fungerat bäst i dessa miljöer. Kommuner har intervjuats med syfte att få en inblick i vilken information som finns ute i kommunerna, hur deras användning ser ut samt vad deras erfarenhet är från användningen av vilda tulpaner i offentliga planteringar.

Botaniska trädgårdar

Botaniska trädgårdar har tillgång till ett större utbud av växtmaterial och innehar dokumenterad erfarenhet och kunskap om växter. Intervjuer har gjorts med tre botaniska trädgårdar med fokus på deras kunskap och erfarenhet av vilda tulpaner som finns på botaniska trädgårdar både om vilda tulpaner i sig och om deras egen erfarenhet från användning.

Plantskolor

Plantskolor styr vilka växer som finns tillgängliga och har en god inblick i vilka arter som efterfrågas. En intervju har genomförts med en plantskola med fokus på efterfrågan och erfarenhet för att få en uppfattning av vilka arter som finns att tillgå idag. Inventeringar har även gjorts på tre kataloger från ett par av de största återförsäljarna.

1.5.2. Litteraturstudie

För att få en djup kunskap om vilda tulpaner har en litteraturstudie genomförts. Denna studie har gjorts på ett flertal botaniska litterära verk som rör släktet Tulipa från år 1911 fram till idag. En stor del av arbetet har inneburit en djupdykning i ett antal utvalda arter från släktet, men även tulpanernas vilda habitat, historia och taxonomi har studerats. De fåtal vetenskapliga artiklar som vidrör ämnet har även studerats. Data har därefter jämförts för att fastställa vad som är konstant och vad som varierar från författare och tidsperiod.

1.5.3. Presentation

Fakta från litteraturstudien har sedan sammanställts ihop med den information som givits under intervjuerna i form av en tabell.

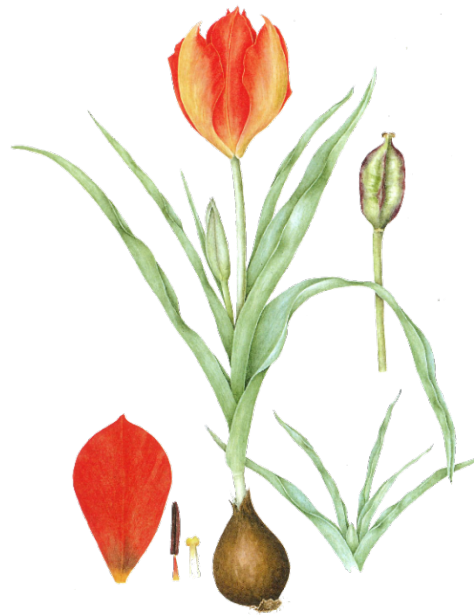
2. Släktet Tulipa

Tulpaner är den första växten i Europa att odlas för sina dekorativa egenskaper (Dash 1999). Den används enbart för sina dekorativa blommor, som bidrar med efterlängtat färg efter vintern (Rosén 2012). Nästan alla kan känna igen en tulpan, oavsett intresse för växter (Wilford 2006). Blommorna är mycket vanliga både som snittblommor och som förvildad i gräsmattor (Wahlsteen & Lorentzon 2013).

Släktet Tulipa är lökväxter som tillhör familjen Liliaceae och räknas som tvååriga örter (Rosén 2012). Växten består av en underjordisk del som är själva löken och rötterna, samt en ovanjordisk del bestående av en eller flera stjälkar med blommor och blad på (Hansson & Hansson 2019). Bladen och stjälken har oftast en köttig karaktär och blommorna är tretaliga, det vill säga består av 6 (2x3) kalkblad och 6 (2x3) ståndare (Hansson & Hansson 2019; Rosén 2012). Varje år när tulpanen blommat klart ombildar den sin lök innan den går i vila, genom att bilda en ny liten lök över den gamla med identiskt dna (Hall 1940; Hansson & Hansson 2019; Wahlsteen & Lorentzon 2013; Wilford 2006).

Tulpaners årstid är våren, det är då de kommer upp ur jorden och visar sina storslagna blommor, för att sen när de är klara drar de sig ner i löken igen med den närliggande som finns kvar. För att löken ska kunna blomma krävs en varm viloperiod under sommaren och en kall viloperiod under vintern (Hall 1940; Wilford 2006). Det är viktigt för tulpaner att bakas under sommaren, detta innebär att de ligger och vilar i jorden när klimatet bidrar med torka och hetta. Under denna process stimuleras blomämnen som gör att löken kommer blomma nästa vår. Det hjälper även tulpanen att avmogna bra så den är rustad för vintern (Rosén 2012). Tulpaner behöver även få sin dos av kyla under vintern, utan denna skriver Wilford (2006) att tulpanerna kan bli tjuriga och vägra blomma.

Tulpanen har tre sätt att föröka sig på; med frön, med sidolökar och med utlöpare där små nya lökar bildas på utlöparna. Hur eller om en tulpan förökar sig varierar från art till art (Hall 1940; Wilford 2006).

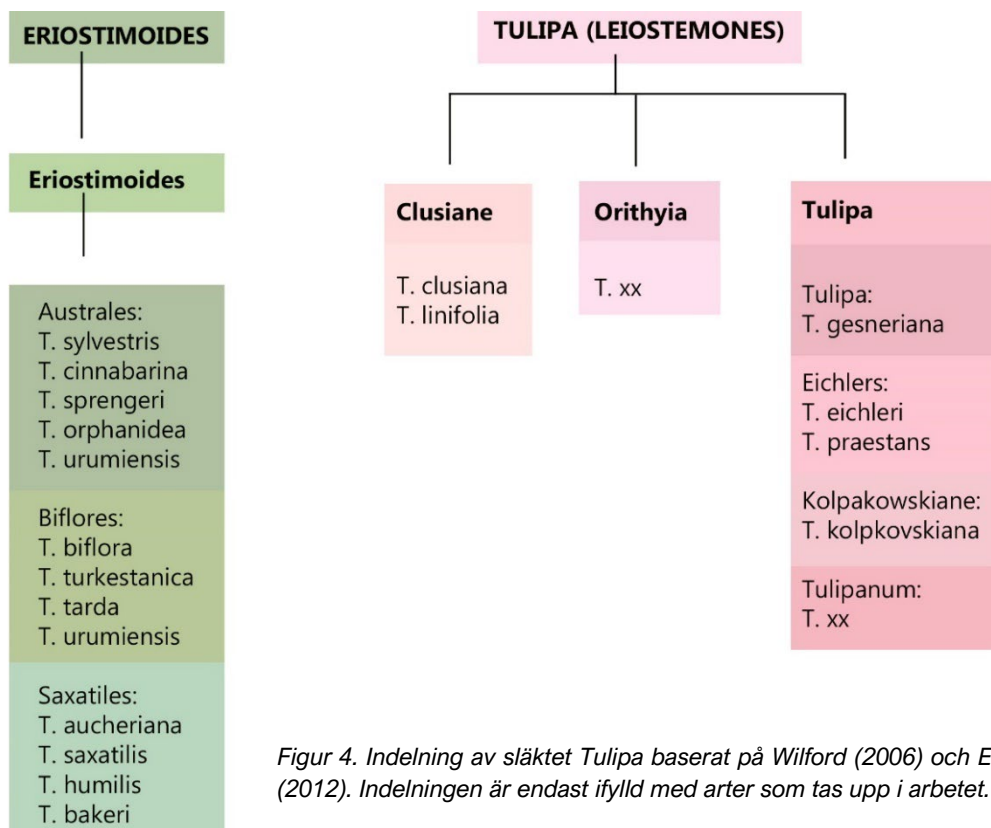
Figur 3. "*Tulipa vvedenskyi*" av Diana Everett

2.1.1. Taxonomin

Citatet ”Tulpaner skrattar åt taxonomin” av Pavord (2000) är en passande inledning för att sätta sig in i släktet *Tulipa*. Utöver att nya arter kontinuerligt hittas och gamla arter slås ihop, har stor förvirring uppstått av alla Neo-tulpaner som tidigare hanterats som vilda arter (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006). Neo-Tulpaner är hybrider baserade på *T. gesneriana* som tidigare misstagits för rena arter (Everett 2013). Tulpanerna är före detta trädgårdstulpaner som för flera hundra år sedan rymt från människors trädgårdar och senare hittats i det vilda, ofta i kulturlandskap (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019).

Idag anges det finnas mellan 76 och 170 arter inom *Tulipa*, lite beroende på huruvida en del arter räknas som synonymer eller ej (Carlsson 1960; Everett 2013; Pavord 2000). Everett (2013) anger att det finns 76 arter medan Carlsson (1960) anger att det finns 160 arter.

Den första uppdelningen fastslogs 1873 när Regel delade in tulpanerna i två grupper; *Eriostimoides* med ståndare i olika höjd och behåring nedtill, samt *Leiostemones* med jämnhöga ståndare som är kala hela vägen ner (Carlsson 1960; Pavord 2000; Wilford 2006). Dessa två grupper delas sedan in i olika undergrupper baserat på olika morfologiska detaljer av Hall 1882 (Carlsson 1960; Wilford 2006). I slutet av 1900-talet bytte gruppen *Leiostemones* namn till *Tulipa* (Wilford 2006).

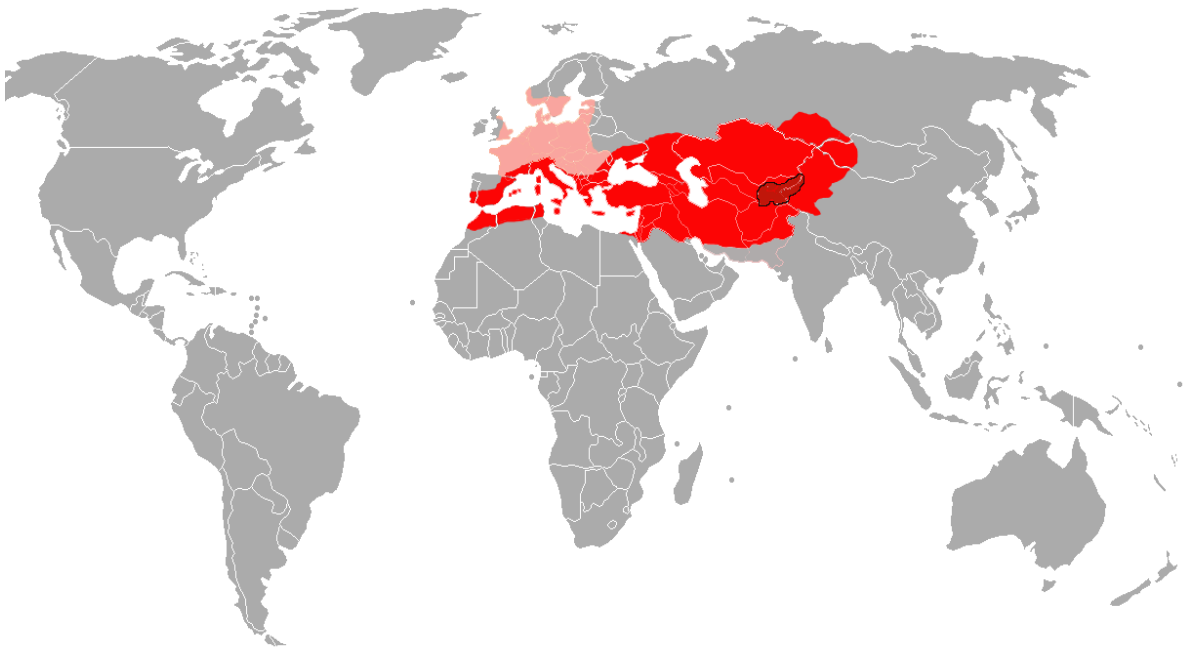

Figur 4. Indelning av släktet *Tulipa* baserat på Wilford (2006) och Everett (2012). Indelningen är endast ifylld med arter som tas upp i arbetet.

Ett avgörande drag för att avgöra släktskap är att titta på är lökskalets insida - tunikan, denna varierar från att vara luden till hårig eller helt kal. (Carlsson 1960; Pavord 2000; Wilford 2006). Andra egenskaper som avgör släktskap är bland annat blad, stam, blommans form, kromosomantal och blomtid (Carlsson 1960; Everett 2013; Hall 1940; Pavord 2000). Många olika indelningar har gjorts under åren, figur 2 är en sammanställning av Everetts (2013) och Wilfords (2006) indelningar.

Inom hortikulturen delades släktets alla sorter och hybrider vidare in i 15 olika grupper i början på 1900-talet (Wahlsteen & Lorentzon 2013).

Geografisk utbredning

Figur 5. Tulpanens geografiska utbredning med markeringar baserade på Carlsson (1960) och Wilford (2006). Blank World Map (2007).

Kartan på figur 3 är markerat med rött där tulpaner har sitt vilda ursprung och i rosa dit tulpaner spridit sig de senaste 400 åren. De mörkröda markeringarna visar området vid bergskedjorna Tian Shan och Pamir-Alai där flest tulpaner har sitt ursprung (Carlsson 1960; Wilford 2006).

Tulpaner växer vilt runt Kaspiska havet, Svarta havet och Medelhavet (Carlsson 1960; Pavord 2000; Wilford 2006). De flesta växer i Centralasien och Mellanöstern, huvudsakligen längs bergskedjorna Tian Shan och Pamir-Alai (Carlsson 1960; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Rosén 2012; Wahlsteen & Lorentzon 2013). Men en del har även sitt vilda ursprung i södra Europa, sydligaste Ryssland och nordvästra Afrika (Carlsson 1960; Hansson & Hansson 2019; Wahlsteen & Lorentzon 2013).

Ståndort

Generellt trivs tulpaner i bergsklimat där vintrarna är kalla och sommrarna varma och torra (Wilford 2006). En del växer i alpina miljöer i bergen med djup snö på vintern och gott om markfukt på våren medan andra föredrar mer stäpplika miljöer där våren är torrare (Rosén 2012; Wilford 2006). De flesta håller sig till steniga branter längs bergskedjor eller gräsområden på höga höjder (Everett 2013; Wilford 2006). Tulpaner trivs i allmänhet där de får vara ifred och slipper konkurrera med annan vegetation eller riskerar att bli utskuggade av träd (Everett 2013; Wilford 2006).

Figur 6. Tulpa systola som växer vilt på Negevbergen i Israel (2011).

3. Tulpanens historia

3.1. Osmanska riket

Redan år 1050 växte tulpaner i Persiens trädgårdar, där den rankades högt som trädgårdsväxt. Det osmanska riket är känt för sin högaktning av tulpaner sedan lång tid tillbaka i historien, men det är först från 1500-talet som det finns dokumenterat (Dash 1999). Dash (1999) menar att förbudet att avbilda levande ting inom islam mjuknade tillräckligt först då för att tillåta illustrationer av växter.

Tulpanen var den heligaste av alla blommor i en muslimsk trädgård, - endast rosen, narcissen, nejlikan och hyacinten var värda att placeras bredvid. Enligt prästerna i det Osmanska riket tillhörde alla blommor himlen, det förväntades därför finnas ett överflöd av tulpaner för de som kom till himlen (Dash 1999).

3.2. Tulpanernas ankomst till Europa

Innan 1500-talet var det i Europa otänkbart att odla något som inte fyllde en nödvändig funktion så som mat eller medicin. Men efter att ha besökt Istanbul och sett deras tulpanodlingar väcktes européernas intresse för tulpanen och odling för estetiska skäl (Dash 1999). 1554 gjordes den första beställningen på tulpaner från Istanbul till Europa av kejsaren i Österrike (Hall 1940; Rosén 2012). Tulpanerna planterades i Österrike, dit många botaniker kom för att studera tulpanerna. Efter ett besök i Österrike blev naturvetaren

Conrad Gesner den förste att avbilda en tulpan i västvärlden år 1557, (Pavord 2000; Rosén 2012). Även Carolius Clausius (1526–1609), en av Europas största botaniker på 1500-talet, besökte Österrike och fick därifrån med sig ett gäng lökar som han planterade i den botaniska trädgården i Leiden (Carlsson 1960). Clausius gjorde sedan ett omfattande arbete med att katalogisera dessa tulpaner, vilket gav honom titeln 'Tulpanens fader' (Carlsson 1960; Pavord 2000; Rosén 2012).

Figur 7: Den första västerländska målningen av en tulpan Conrad Gesner (1557).

3.2.1. Tulpanens ankomst till Sverige

Olof Rudbeck (1630–1702) var först med att införa tulpanen i Sverige år 1655 (Martinsson & Ryman 2008; Rosén 2012). Rudbeck anlade Sveriges första botaniska trädgård i Uppsala, och skickades därför på snabbutbildning till Liedens botaniska trädgård. Därifrån beställde han växter till Uppsala, däribland tulpanerna *T. gesneriana* och *T. sylvestris* (Martinsson & Ryman 2008). 1685 utgjorde tulpanerna ett sortiment på 38 tulpansorter i Uppsalas botaniska trädgård (Hansson & Hansson 2019; Rosén 2012). Carl von Linné (1744–1778) använde sig sedan av växterna i Uppsalas botaniska trädgård för att bilda grunden till den nomenklaturen och systematik som används än idag (Martinsson & Ryman 2008; Rosén 2012).

3.2.2. Tulpanmanier

Mellan 1633–1637 pågick en stor tulpanmani i Holland, där lökarna i princip blev en egen valuta. De allra värdefullaste tulpanerna var rembrandttulpaner som kunde vara värda mer än 100 gånger sin vikt i guld (Dash 1999; Hansson & Hansson 2019). 36 år senare blossade den upp i Istanbul, men här av ett mer kulturellt och konstnärligt slag, som pågick mellan 1703–1730 i (Dash 1999).

3.3. De vilda tulpanernas framgång

Först på 1800-talet blev tulpanerna en trädgårdsväxt som användes av allmänheten i Europa. Många Neo-tulpaner tros ha sitt ursprung från trädgårdar under denna tid (Carlsson 1960; Hansson & Hansson 2019; Wingård 1999).

1800-talet var ett viktigt sekel för vilda tulpaner då många av de arter vi har idag hittades och beskrevs under denna tid (Pavord 2000). Den tyske botanikern Eduard Regel (1815–1892) var en av de största källorna till Europas utbud av vilda tulpaner. Regel fick lökar skickade till sig både från sin son i Kina, samt från fälttåg som genomfördes i Centralasien (Pavord 2000). Dessa lökar beskrev Regel sedan i magasinet *Gardenflora* (Wilford 2006). Under 1870-talet började holländska plantskolor själva samla in vilda tulpaner för egen uppodling och försäljning (Dash 1999). Enligt Carlsson (1960) var efterfrågan på tulpaner mycket större än tillgången på 1880-talet. Vilda tulpaner blev alltmer efterfrågade och började klassas som 'snobbväxter' medan odlade tulpaner sakta tappade i värde. Under samma period kom det att bli populärt med stenpartier i trädgårdar, vilket gick hand i hand med modet att odla vilda tulpaner (Pavord 2000). I början av 1900-talet bekräftar Weathers (1911) att intresset för vilda tulpaner fortfarande är i ropet då han skriver att tulpanerna är mer populära än någonsin och att de vilda arterna fått mer uppmärksamhet de sista åren.

4. Fördjupning

Här presenteras ett urval av vilda tulpaner baserat på en litteraturstudie. Fördjupningen fokuserar på tulpanernas ursprung, utseende, och odlingskrav. Till varje presentation visas även Diana Everetts botaniskt korrekta målningar av tulpanerna. Urvalet har baserats på tulpaner som har potential att användas i offentliga planteringar i södra Sverige. En del arter har valts ut utifrån att de är välbeprövade i sydsvenskt klimat och finns tillgängliga i handeln. Ett fåtal andra arter är valda utifrån att de i litteraturen beskrivs som odlingsvärda arter med god potential för det sydsvenska klimatet. Benämning av arter och selektioner är grundad på hur de anges i SKUD, med vissa undantag när det finns styrkande argument.

Figur 8. Vilda tulpaner i Alnarp.

Överst från vänster: *Tulipa humilis* 'Persian Pearl', *Tulipa aturkestanica* och *Tulipa humilis*

Nedest från vänster: *Tulipa humilis* 'Alba Caerulea Oculata' och *Tulipa humilis* 'Violacea Black Base'. Foto: Martha Mantzaris 2021.

4.1. Tulipa aucheriana (Tulipa humilis var. aucheriana)

Svenskt namn: Rosentulpan

Synonym: -

4.1.1. Ursprung

T. aucheriana har sitt ursprung i Iran, Afghanistan, Turkiet och Syrien men har inte träffats på i vild form på länge (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989).

4.1.2. Utseende

Rosentulpanen är en av våra minsta tulpaner med sina mycket små stjärnformade blommor som inte når högre än 5–15 cm över marken (Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Wilford 2006).

Tulpanen blommar i april – maj i olika nyanser av rosa med en blekgul basalfleck (Pavord 2000; Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989; Wilford 2006). De påminner både till form och storlek om en krokus (Pavord 2000). Bladen är smala och vikta och växer som rosetter utmed marken (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006).

Figur 9. "*Tulipa humilis* var. *aucheriana*" av Diana Everett (2013)

4.1.3. Odlingsförutsättningar

T. aucheriana beskrivs som en lättodlad tulpan i soliga, väl-dränerade lägen och bildar täta grupper med sina nätta blommor som ser oproportionerligt små ut mot sina blad (Pavord 2000; Phillips & Rix 1989). Enligt Everett (2013) sprider sig Rosentulpanen kraftigt med utlöpare.

4.1.4. Kuriosa

T. aucheriana är AGM-belönad 1970 och 1993 och fick en FFC-utmärkelse av RHS 2005 (Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006). Rosentulpanen samlades in 1838 av Pierre samlaren Aucher-Eloy (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000). Även om SKUD anger *T. aucheriana* som en egen art skriver flera källor däribland Everett (2013) att den idag klassas som en varietet till *T. humilis* och därmed idag går under namnet *Tulipa humilis* var. *aucheriana*. Redan 1888 klassades *T. aucheriana* som en *T. humilis* av Edmond Boissier, och enligt Wilford (2006) har namnet *T. aucheriana* endast varit till för kommersiell användning (Wilford 2006).

4.2. Tulipa bakeri

Svenskt namn: Syrentulpan

Synonym: -

4.2.1. Ursprung

T. bakeri har sitt ursprung från Kreta där den växer på odlad mark eller på steniga sluttningar på lite högre höjder (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019, Rosén 2012; Wilford 2006).

Figur 10. "Tulipa bakeri" av Diana Everett (2013)

4.2.2. Utseende

T. bakeri är en lägre tulpan på 10 cm som blommar i april-maj (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wahlsteen & Lorentzon 2013; Wilford 2006). Bladen är små och klargröna och blommorna är starkt rosa till rosalila med en gulorange basalfleck (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006).

4.2.3. Odlingsförutsättningar

Arten bildar täta bestånd av de små färgglada blommorna och kan bli långlivad om den får varma och torra somrar (Wahlsteen & Lorentzon 2013). Arten är lättodlad på torra soliga platser och förökar sig stadigt med utlöpare när den trivs (Everett 2013; Rosén 2012).

4.2.4. Kuriosa

Syrentulpanen beskrevs första gången 1938 av Sir Daniel Hall. Arten har flera sorter som är AGM-belönade däribland 'Lilac Wonder' (Hansson & Hansson 2019). *T. bakeri* har ibland beskrivits som bergsformen av *T. saxatilis*, då dessa kan vara mycket svåra att skilja på (Wahlsteen & Lorentzon 2013). På senare år har *T. saxatilis* klassats som synonym till *T. bakeri* enligt Everett (2013) då skillnaderna anses vara så pass små. *T. bakeri* är lite mer blomvillig och starkare i färgerna än *T. saxatilis* (Everett 2013). Även Hall (1940) drog slutsatsen att *T. saxatilis* hade sitt ursprung från *T. bakeri*.

4.3. Tulipa biflora

Svenskt namn: Miniatyrtulpan

Synonym: *Tulipa buhseana*

4.3.1. Ursprung

T. biflora har ett mycket utspritt naturligt habitat som sträcker sig ända från södra Ryssland till Kina ner till Svarta havet och Turkiet. Den växer även i Kaukasus, Azerbajdzjan, Afghanistan, Iran, Turkmenistan och Pakistan (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019). Vild växer arten oftast på berg, bland stäpp och i gräs (Baytop & Mathew 1984; Everett 2013; Phillips & Rix 1989; Wilford 2006).

Figur 11. "*Tulipa biflora*" av Diana Everett (2013)

4.3.2. Utseende

T. biflora är en liten tulpan som endast blir 5–15 cm hög. I och med sin spridda härkomst varierar denna lilla tulpan mycket i utseende och storlek. De små väldoftande blommorna är upp till 6 stycken per stjälk och blommor under mars-april (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019). De smala vikta bladen är blågröna till färgen och ofta kantade i mörkrött (Pavord 2013). Blommorna är doftande och har en gräddvit färg som gradvis går över till gult mot mitten. Baksidan av kalkbladen skimrar i gammalrosa till gråviolett, vilket framför allt syns när blomman är stängd (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2013).

4.3.3. Odlingsförutsättningar

T. biflora beskrivs som passande både i lundpartier och på torrare och mer solexponerade platser (Hansson & Hansson 2019). Det är en mycket långlivad art som lämpar sig väl till förvildning i och med sin förmåga att sprida sig (Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989). År 1887 beskrevs *T. biflora* i The Horticultural Societys tidning *The Garden* som den mest stadigblommande av alla tulpaner (Pavord 2000).

4.3.4. Kuriosa

T. biflora dokumenterades första gången 1776 av Peter Simon Pallas (Hansson & Hansson 2019). Arten är en av de mest tidigblommande och dess små blommor beskrevs i början av 1900-talet av E. A. Bowles som så små att de troligtvis var *Ornithogalum* i sina tidigare liv (Pavord 2000).

4.4. Tulipa cinnabarina

Svenskt namn: Okänd

Synonym: -

4.4.1. Ursprung

T. cinnabarina är en nyupptäckt art från Turkiet som hittats växande på kalkrika jordar, i olivlundar eller alpina stäpper en bit upp i bergen (Everett 2013; Eker, Yıldırım, & Altıoğlu 2016; Wilford 2006).

Figur 12. "*Tulipa cinnabarina*" av Diana Everett (2013)

4.4.2. Utseende

Arten har en mycket lysande röd blomma som blir runt 10 cm hög och blommar under maj (Everett 2013). De blekt grågröna bladen sticker upp dubbelt så högt som blommans höjd (Eker, Yıldırım, & Altıoğlu 2016). Blomman har svarta ståndare som ger en tydlig kontrast till de scharlakansröda kalkbladen, den har en liten svart basalfleck som i en del fall kan vara kantad i gult (Everett 2013; Eker, Yıldırım, & Altıoğlu 2016; Wilford 2006).

4.4.3. Odlingsförutsättningar

T. cinnabarina odlas i Göteborgs botaniska trädgård men är inte testat på friland än¹. I och med att den växer vilt på samma områden som *T. humilis* menar Nilson att det är det mycket möjligt att den har samma krav och ger liknande resultat som *T. humilis* vid användning, det vill säga att den ståndortsmässigt ger bäst resultat i en alpin ängsmiljö (se tabell 1.)

4.4.4. Kuriosa

Arten beskrevs första gången 2000 av Karin Persson från Göteborgs botaniska trädgård (Everett 2013; Wilford 2006). Redan 1999 hittades arten och fick namnet *T. karamainca* av Neriman Özhatay och B Koçak, men i och med att deras publicering gjordes först 2001 hann Persson före med namnet *T. cinnabarina* (Wilford 2006). Arten beskrivs av Wilford (2006) vara en mycket attraktiv blomma närbesläktad till *T. humilis* och *T. orphanidea*, som med säkerhet kommer att odlas i större utsträckning.

¹ Johan Nilson, Trädgårdsmästare och specialist på Göteborgs botaniska trädgård, intervju via telefon 2021-06-03

4.5. Tulipa clusiana

Svenskt namn: Italiensk tulpan

Synonym: *Tulipa aitchisonii*,
Tulipa stellata, *Tulipa undulata*

4.5.1. Ursprung

T. clusiana är ursprungligen från Iran, Afghanistan, Pakistan och Indien där den växer på högre höjder. Numera växer den även vilt längs Medelhavets kust (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019, Rosén 2012 Wilford 2006).

4.5.2. Utseende

T. clusiana har en stjärnformad vit blomma som blir 20–30 cm hög och blommar i april-maj (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006). Bladen är blågröna och långsmala (Everett 2013). Kalkbladens utsida har hallonröda anstrykningar och när blomman slår ut helt syns även en mörkt lila basalfleck och mörka blålila ståndare som bildar en vacker kontrast mot den vita insidan (Baytop & Mathew 1984; Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2013; Wahlsteen & Lorentzon 2013; Wilford 2006).

Figur 13. "*Tulipa clusiana*" av
Diana Everett (2013)

4.5.3. Odlingsförutsättningar

T. clusiana trivs bäst i torra, skyddade och soliga lägen så som stenpartier (Hansson & Hansson 2019; Rosén 2012; Wilford 2006). Enligt både Everett (2013) och Hansson & Hansson (2019) har den en god förmåga att sprida sig och naturaliseras på områden där den får vara ostörd. Wahlsteen & Lorentzon (2013) beskriver dock arten som kortlivad.

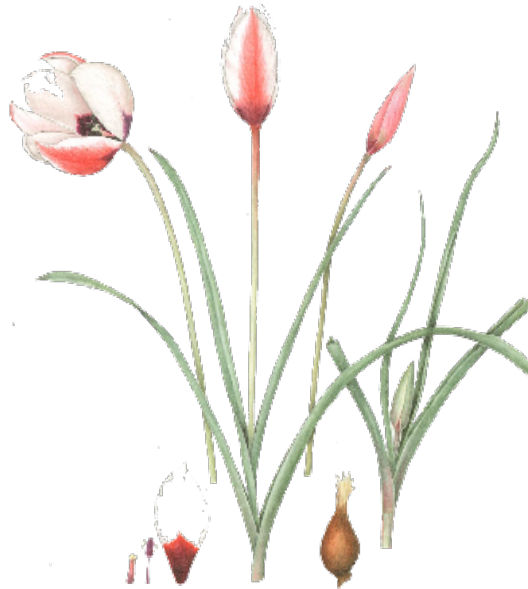
4.5.4. Kuriosa

Arten har funnits i odling sedan minst 1607 och är en av de tidigast kända tulpanerna (Everett 2013). *T. clusiana* har många AGM-belönade sorter däribland sorterna 'Lady Jane' och 'Peppermintstick' (Hansson & Hansson 2019).

4.5.5. Varieteter och former

Tulipa aitchisonii* var. *clusianoides

En underart från Afghanistan som Sir Daniel Hall klassade som den rena arten av *Clusiana*, men för att slippa byta namn på tulpanerna fick den ett namn i form av en varietet (Wilford 2006). Tulpanen skiljer sig genom att vara lite mer rundad i blomformen och har en större vinröd basalfleck i stället för en liten lila (Everett 2013).

Figur 14. "*Tulipa aitchisonii* var. *clusianoides*"
av Diana Everett (2013)

Tulipa clusiana* var. *stellata

En underart från Afghanistan med svagare rosa anstrykning på kalkbladens utsida, den vita insidan saknar basalfleck (Pavord 2000).

Figur 15. "*Tulipa clusiana* f. *diniae*" av Diana Everett (2013)

Tulipa clusiana* f. *diniae

En form från Afghanistan och Himalayas sluttningar som har en guldgul blomma utan basalfleck på insidan, därav det svenska namnet Guldtulpan (Hansson & Hansson 2019). Utsidan av blomman har fortfarande en röd anstrykning på kalkbladen. Formen är AGM-belönad och den beskrivs som en utmärkt trädgårdsväxt (Everett 2013Hansson & Hansson 2019). Tulpanen går ibland under det äldre namnet *T. clusiana* var. *chrysantha*.

4.6. Tulipa eichleri

Svenskt namn: Eichlertulpan

Synonym: *Tulipa undulatifolia*, *Tulipa julia*

4.6.1. Ursprung

T. eichleri har sitt ursprung från Centralasien, Transkaukasus och Iran där den växer på steniga sluttningar bland sädesåkrar (Everett 2013; Hall 1940; Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989; Wilford 2006).

4.6.2. Utseende

T. eichleri blir 30–40 cm hög med stora blommor som blommar under april-maj.

(Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006). Bladen är kraftiga och grågröna med en tydligt vågig kant (Everett 2013; Hall 1940; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006). Blomman är lysande orangeröd med en svart basalfleck, kantad i gult och även kalkbladens insidor har varsin gul rand. Utseendet kan variera en del, det är vanligt att det är stor variation på huruvida stor eller existerande den svarta basalflecken är och hur kraftiga eller existerande de gula ränderna är (Everett 2013; Hall 1940; Wilford 2006).

Figur 16. "*Tulipa eichleri*" av Diana Everett (2013)

4.6.3. Odlingsförutsättningar

T. eichleri rekommenderas till soliga rabatter och stenpartier (Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989; Wilford 2006). Everett (2013) beskriver att arten förökar sig pålitligt med sidoskott medan Wahlsteen & Lorentzon (2013) beskriver den som kortlivad i trädgårdssammanhang. Hall (1940) beskriver den som en av de bästa tulpanerna för odling i trädgård.

4.6.4. Kuriosa

Arten beskrevs första gången 1874 av Eduard Regel (Hansson & Hansson 2019).

4.7. Tulipa gesneriana (Neo-Gruppen) 'Acuminata'

Svenskt namn: Spindeltulpan

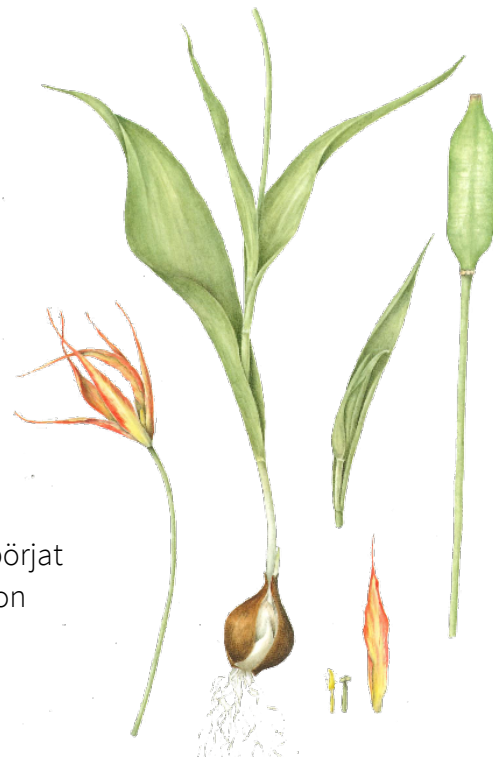
Synonym: *Tulipa cornuta*

4.7.1. Ursprung

T. gesneriana 'Acuminata' tillhör de tulpaner som ingår i den så kallade Neo-Gruppen. Trots att arten räknas som en vild tulpan finns ingen dokumentation om att den påträffats utanför odling (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019). Arten har sitt genetiska ursprung ur *T. gesneriana* och är troligtvis en av det Osmanska rikets Istanbultulpaner som spridit sig från trädgårdar och därefter börjat räknas som en egen art (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wingård 1999).

4.7.2. Utseende

T. gesneriana 'Acuminata' är en högre tulpan på 40–50 cm som blommar i april-maj (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Wilford 2006). Bladen är blekt gröna och växer upprätta mot himlen (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019). Blommorna är mycket karaktäristiska med sina smala och vridna kalkblad, vilka gett upphov till det svenska namnet Spindeltulpan. Färgen på blomman är antingen helröd eller gul med röda kanter och spetsar på kalkbladen.

Figur 17. "*Tulipa acuminata*" av Diana Everett (2013)

4.7.3. Odlingsförutsättningar

Som andra ur Neo-Gruppen är *T. gesneriana* 'Acuminata' en lättodlad art som trivs bra i väl-dränerad jord i soligt läge (Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006).

4.7.4. Kuriosa

T. gesneriana 'Acuminata' är väldokumenterad som en rekommenderad trädgårdstulpan sedan den nämndes 1813 som en av växterna på Köpenhamns botaniska trädgård. 'Acuminata' är en av de tulpaner som illustreras flitigt inom turkisk konst (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006; Wingård 1999). Troligtvis är den en av Istanbultulpanerna från det osmanska riket och antas ha funnits sedan minst 1700-talet i Istanbul (Everett 2013; Wingård 1999).

4.8. Tulipa gesneriana 'Norvegica'

Svenskt namn: -

4.8.1. Ursprung

T. gesneriana 'Norvegica' är en tulpan som växer vilt längs Norges sydöstra kust (Everett 2013). Där har den funnits i mer än 200 år. Denna tulpan har även varit vanligt förekommande i trädgårdar inom samma område sedan 1800-talet. Då *T. gesneriana* 'Norvegica' har många likheter med Neo-tulpaner, tillhör den troligtvis denna grupp (Everett 2013).

Figur 18. "*Tulipa gesneriana* 'Norvegica'" av Diana Everett (2013)

4.8.2. Utseende

Denna tulpan blir upp till 35 cm hög och blommar i slutet av maj, vilket är ovanligt sent om den skulle vara en Neo-tulpan (Everett 2013). Bladen är ofta lika långa som blomman är hög, breda och i en ljus grönblå färg. Blomman är klockformad och har ett klassiskt tulpanutseende i en stark rödrosa färg med en svart basalfleck. *T. gesneriana* 'Norvegica's blommor är sött doftande (Everett 2013).

4.8.3. Odlingsförutsättningar

T. gesneriana 'Norvegica' beskrivs som en bra trädgårdsväxt som med åren formar en tät blommande massa (Everett 2013).

4.8.4. Kuriosa

Detta är en tulpan som inte uppmärksammats förrän nyligen trots att den vuxit i norska trädgårdar sedan mist 1800-talet. Det mest troliga är att den har sitt ursprung som en trädgårdstulpan som rymt ut i det vilda och nu klassas som en egen art, alltså en Neo-tulpan (Everett 2013).

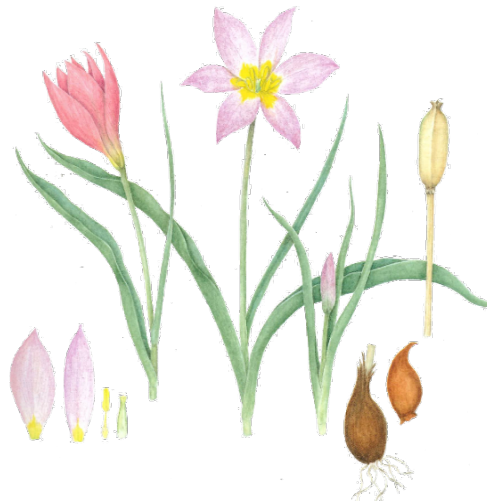
4.9. Tulipa humilis

Svenskt namn: Violtulipan

Synonym: *Tulipa violacea*, *Tulipa aucheriana*

4.9.1. Ursprung

T. humilis härstammar från Iran, Irak Turkiet, Syrien, Libanon och Azerbajdzjan (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019, Rosén 2012; Wilford 2006). Den har setts växa både på steniga sluttningar och alpina ängar precis intill snögränsen, oftast på högre höjder (Baytop & Mathew 1984; Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989; Wilford 2006). Den har även setts växa mycket livskraftigt i Afghanistan i fuktig, lerig jord eller jord som tidigare varit uppodlad (Pavord 2000).

Figur 19. "*Tulipa humilis*" av Diana Everett (2013)

4.9.2. Utseende

T. humilis är liten tulpan på 10 cm som blommar tidigt, lite varierande på varietet, under perioden mars-april (Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Wilford 2006). Bladen är grågröna eller blågröna och oftast vikta (Hansson & Hansson 2019). Blomman är doftande och öppnar sig när den får sol på sig (Everett 2013; Pavord 2000). *T. humilis* förekommer i många olika färger men den vanligaste färgen är magenta eller purpurrosa med en gul basalfleck (Everett 2013; Phillips & Rix 1989; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006).

4.9.3. Odlingsförutsättningar

Arten trivs bra i soliga, skyddade lägen och passar bra till torrmarksanläggningar eller i stenpartier (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989; Rosén 2012; Wahlsteen & Lorentzon 2013). *T. humilis* behöver fukt på våren för att bilda knoppar och gå i blom. (Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989; Wahlsteen & Lorentzon 2013). Arten beskrivs som lättodlad och pålitlig och med god förmåga att sprida sig (Everett 2013; Pavord 2000; Phillips & Rix 1989; Wahlsteen & Lorentzon 2013). Enligt Wilford (2006) föredrar *T. humilis* och dess olika selektioner att ha tillgång till en aning fukt i stället för hel torka.

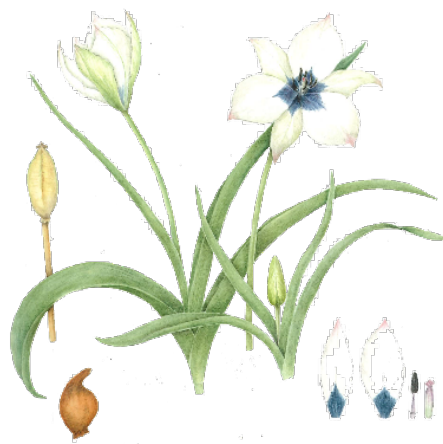
4.9.4. Kuriosa

T. humilis beskrevs första gången 1844 av William Herbert. På grund av att den är en så variabel art är den svårklassad, flera varieteter har därför tidigare klassats som egna arter, däribland *T. violacea*, *T. pulchella* och *T. aucheriana* (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Khaleghi, Khadivi & Zonneveld 2018; Wilford 2006. Många selektioner av *T. humilis* är AGM-belönade (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019). Everett (2013) och Wilford (2006) anger *T. violacea* som synonym till *T. humilis* vilket också Nilson¹ bekräftar, även om detta inte angavs i SKUD.

4.9.5. Vilda sorter och varieteter

***Tulipa humilis* 'Alba Coerulea Oculata'**

Sorten 'Alba Caraulea Oculata' är en vild sort av *humilis* som härstammar från Iran (Everett 2013; Wilford 2006) Tulpanen har vita blommor med en starkt kontrasterande indigoblå basalfleck (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006). Sorten blommar i mars och anses vara den mest svårödlade tulpanen inom *humilis*, den rekommenderas egentligen att odlas under glas då den är känslig för regn och väta (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019).

Figur 20. "*Tulipa humilis* 'Alba Coerulea Oculata' av Diana Everett (2013)

Figur 21. *Tulipa humilis* var. *pulchella* av Diana Everett (2013)

Tulipa humilis* var. *pulchella

Varieteten *pulchella* växer naturligt på steniga sluttningar i Iran och Azerbajdzjan men har inte setts till i det vilda på länge (Everett 2013). Varieteten är en mycket låg skålformad tulpan som har en starkt magentafärgad liten blomma med en blåsvart basalfleck och blommar redan i mars (Everett 2013). Tulpanen beskrivs 1932 av Messrs van Tubergen som en stabil trädgårdsväxt i soliga lägen med god förmåga att naturaliseras (Everett 2013). Varieteten klassades tidigare som en egen art men tillhör nu arten *T. humilis* enligt både Everett (2013) och Wilford (2006), även om detta inte angavs i SKUD.

¹ Johan Nilson, Trädgårdsmästare och specialist på Göteborgs botaniska trädgård, intervju via telefon 2021-06-03

4.10. Tulipa kolpakowskiana

Svenskt namn: Soltulpan

Synonym: -

4.10.1. Ursprung

T. kolpakowskiana förekommer naturligt i Turkestan, Kazakstan och bergsområdet Tian Shan där den oftast växer på stäppartade gräsmarker, i halvöken och på höga höjder (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Rosén 2012).

Figur 22. "*Tulipa kolpakowskiana*" av Diana Everett (2013)

4.10.2. Utseende

En låg men storblommig tulpan på 15–20 cm som blommar i april-maj (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Rosén 2012; Wahlsteen & Lorentzon 2013). Bladen är blågrå och upprättväxande med vågiga kanter (Pavord 2000). Blomman har lysande och klara färger som i det vilda kan variera från gult, rött till orange, i odling är den oftast klargul med röda drag på utsidan av kalkbladen (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006).

4.10.3. Odlingsförutsättningar

Arten rekommenderas till odling i kruka och stenparti men med rådet att täckas från nederbörd över sommaren (Hansson & Hansson 2019). Den beskrivs som långlivad i torra, väl-dränerade lägen men självsår sig ej (Everett 2013; Phillips & Rix 1989; Rosén 2012; Wahlsteen & Lorentzon 2013; Wilford 2006).

4.10.4. Kuriosa

T. kolpakowskiana beskrevs första gången 1877 av Eduard Regel (Hansson & Hansson 2019; Rosén 2012; Wilford 2006) och AMG-belönades 1993 (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006). Arten är en av flera vilda tulpaner som förväntas utrotas helt i det vilda före 2070 på grund av förlorade habitat till följd av klimatförändringar (Wilson, Dolotbakov, Burgess, Clubbe, Lazkov, Shalpykov, Ganybaeva, Sultangaziev & Brockington 2021).

4.11. Tulipa linifolia

Svenskt namn: Bokharatulpan

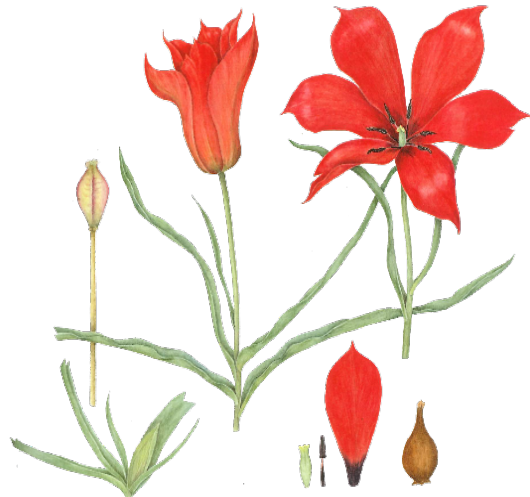
Synonym: *Tulipa batalinii*, *Tulipa maximowiczii*

4.11.1. Ursprung

T. linifolia kommer ursprungligen från Centralasien, Tadzjikistan, Iran och Afghanistan där den växer längs steniga sluttningar (Everett 2013; Wilford 2006).

4.11.2. Utseende

T. linifolia är en scharlakansröd tulpan som blir upp till 20–25 cm hög och blommar i april-maj (Hansson & Hansson 2019). Bladen är små, smala och rännformade (Hansson & Hansson 2019). Blomman har en svart liten basalfleck och svarta ståndare som kontrasterar till de lysande röda kalkbladen (Hansson & Hansson 2019; Wahlsteen & Lorentzon 2013).

Figur 23. "*Tulipa linifolia*" av Diana Everett (2013)

4.11.3. Odlingsförutsättningar

T. linifolia vill växa på en ljus, varm och solig plats i väl-dränerad jord, skyddad från vind (Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Wilford 2006). Det är en lättodlad art som frösår sig och sprider sig väl på varma, torra lägen med flera odlingsvärda sorter (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019). Wilford (2006) beskriver den som en av de bästa arterna för öppna planteringar.

4.11.4. Kuriosa

T. linifolia är en AGM-belönad art som beskrevs första gången 1884 av Eduard Regel (Hansson & Hansson 2019).

T. batalinii är en albinoform av *T. linifolia* som växer vilt i Centralasien och Uzbekistan. Tulpanen blommar i en vackert citrongul färg med olivgrön basalfleck (Everett 2013). Everett (2013) och Wilford (2006) anger *T. batalinii* och *T. maximowiczii* som synonymer till *T. linifolia*, vilket inte SKUD anger.

Figur 24. "*Tulipa batalinii*" av Diana Everett (2013)

4.11.5. Grupper

Tulipa Batalinii-Gruppen

Batalinii-gruppen består av korsade hybrider mellan *T. batalinii* och *T. maximowiczii*. (Everett 2013; Pavord 2000). Här hittar man blommor i olika nyanser av gult, orange, bronsröd, klarröd och aprikos. Inom denna grupp finns gott om AGM-belönade sorter (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019).

4.12. *Tulipa orphanidea*

Svenskt namn: Grekisk tulpan

Synonym: *Tulipa bithynica*

4.12.1. Ursprung

T. orphanidea kommer som det svenska namnet antyder från Grekland och framför allt från Kreta, men har även hittats i Turkiet och Bulgarien (Everett 2019; Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989; Rosén 2012). Den växer naturligt på steniga jordar, fält och ängar upp till 2000 meters höjd (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006). *T. orphanidea* hittas vanligen under *Pinus nigra* och kan naturligt hybridisera med *T. sylvestris* (Pavord 2000).

Figur 25. "*Tulipa orphanidea* 'Flava' och *Tulipa orphanidea*" av Diana Everett (2013)

4.12.2. Utseende

T. orphanidea blir 15–25 cm hög och blommar i april-maj (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Rosén 2012; Wilford 2006). Bladen är blågröna, smala och vikta. Blomman har en mycket speciell tegelröd färg som kan variera från tulpan till tulpan men kan även skifta i ton på samma blomma, basalfläcken är olivgrön. Ofta har kalkbladen anstrykningar av gult eller olivgrönt på utsidan (Baytop & Mathew 1984; Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Wilford 2006).

4.12.3. Odlingsförutsättningar

Denna art beskrivs som en bra och långlivad trädgårdsväxt som i torra, väl-dränerade, och skyddade lägen förökar sig väl med både frön och utlöpare (Everett 2013, Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006).

4.12.4. Kuriosa

T. orphanidea beskrevs första gången 1864 av Theodoros Orphanides (Hansson & Hansson 2019). 'Flava' är en vild sort av *T. orphanidea* som endast skiljer sig från den rena arten på som blommfärg som är gul med röda konturer och en olivgrön mitt (Everett 2013; Wilford 2006).

4.12.5. Varieteter och sortnamn

***Tulipa orphanidea* 'Hageri'**

Tulipa orphanidea 'Hageri' är en lägre sort av *T. orphanidea* som växer vilt i Grekland på höga höjder (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006). Sorten blir 15–20 cm hög och har de rödaste blommorna av *T. orphanidea* (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006). Blommfärgen beskrivs som något mellanting av

scharlakansröd och kopparfärgad. På svenska

går denna sort under namnet rosttulpan (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019).

I SKUD beskrivs detta som en egen art under namnet *T. hageri*, medan både Everett (2013) och Wilford (2006) anger den som en sort av *T. orphanidea*. Enligt Wilford (2006) är artnamnet *T. hageri* uppkommit just i kommersiellt syfte.

Figur 26. "*Tulipa orphanidea* 'Hageri Splendens' av Diana Everett (2013)

Figur 27. "*Tulipa orphanidea* var. *whittallii*" av Diana Everett (2013)

Tulipa orphanidea* var. *whittallii

Varieteten *whittallii* växer vilt i Turkiet och är en högre varietet på 30 cm som blommar något tidigare än *T. orphanidea* (Everett 2013; Wilford 2006). Smyrnatulpan, som den heter på svenska, blev AGM-belönad 1999 och anses vara en utmärkt trädgårdsväxt som sprider sig väl i soliga och torra lägen (Everett 2013; Wilford 2006). Blommans färg är orangebrun och har en svartgrön basalfleck som blöder ut som akvarell målat på blött papper upp på mittnerverna av kalkbladens insidor (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000).

4.13. Tulipa praestans

Svenskt namn: Anemontulpan

Synonym: -

4.13.1. Ursprung

T. praestans växer vilt i Centralasien, framför allt i Tadzjikistan där den växer på leriga, steniga bergssluttningar på upp till 3000 meters höjd (Everett 2013; Hall 1940; Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989; Wilford 2006).

4.13.2. Utseende

Anemontulpanen är en storblommig tulpan som blir 20–40 cm hög (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019). Bladen är breda och ofta vågkantade. Blommorna som kan vara upp till 7 stycken per stjälk kan bli över 10 cm breda som utslagna och lyser i en orangeröd färg, och arten blommar i april-maj (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006).

Figur 28. "*Tulipa praestans*" av Diana Everett (2013)

4.13.3. Odlingsförutsättningar

Både arten och sorterna är mycket pålitliga och lättodlade så länge de får stå på en solig och väl-dränerad plats (Everett 2013; Hall 1940; Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989; Wahlsteen & Lorentzon 2013). *T. praestans* är långlivad med en långsam spridningsförmåga (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989; Wahlsteen & Lorentzon 2013).

4.13.4. Kuriosa

T. praestans blev känd under senare delen av 1800-talet och beskrevs sedan 1903 av John Hoog (Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000). Både arten och flera av sorterna är AGM-belönad (Hansson & Hansson 2019). Wilford (2006) beskriver arten som en mycket lättodlad växt och en av de mest spridda tulpanerna i odling. Sorten 'Fusilier' anses vara den mest rikblommande (Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006).

4.14. *Tulipa saxatilis*

Svenskt namn: Kretatulpan

Synonym: -

4.14.1. Ursprung

T. saxatilis växer vilt i Grekland och Turkiet på kanter av åkrar och utmed steniga sluttningar. Tulpanen är som allra vanligast på Kreta, därav det svenska namnet Kretatulpan. (Baytop & Mathew 1984; Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989; Rosén 2012; Wahlsteen & Lorentzon 2013; Wilford 2006).

Figur 29. "*Tulipa saxatilis*" av Diana Everett (2013)

4.14.2. Utseende

Blomman är en ljus rosalila liten tulpan med citrongul mitt som blir 15–20 cm hög (Baytop & Mathew 1984; Everett 2013; Hansson & Hansson 2019). Bladen som är förhållandevis stora för den lilla blomman är glansigt gröna och dyker upp redan under tidig vinter, flera månader innan själva blomman som slår ut i april-maj (Baytop & Mathew 1984; Everett 2013; Pavord 2000). Blomman är doftande (Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Wilford 2006).

4.14.3. Odlingsförutsättningar

Kretatulpanen har en tendens att lägga sin energi på sitt bladverk och sina utlöpare i stället för sina blommor, denna tendens kan man minska genom att ge den begränsat med plats i jorden för rotutveckling (Everett 2013; Phillips & Rix 1989). Wilford (2006) beskriver hur *T. saxatilis* producerar fler blommor om den planteras trångt mellan stenar och i för en för liten behållare. Annars är denna tulpan lättodlad och blomvillig om den får stå soligt, torrt och väl-dränerat (Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989; Rosén 2012; Wahlsteen & Lorentzon 2013).

4.14.4. Kuriosa

T. saxatilis är känd som tulpanen från Kreta sedan början av 1600-talet men som beskrevs först 1878 av George Maw (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Wilford 2006). Enligt Everett (2013) klassas den idag som synonym till *T. bakeri*, vilket inte anges i SKUD. *T. saxatilis* är något längre än *T. bakeri* och har aningen spetsigare kalkblad (Everett 2013). Rosén (2012) menar även att bladen på *T. saxatilis* är bredare och blankare än på *T. bakeri*. *T. saxatilis* har även en starkare tendens att sprida sig med utlöpare än *T. bakeri*. Även Hall (1940) drog slutsatsen att *T. saxatilis* hade sitt genetiska ursprung från *T. bakeri*.

4.15. Tulipa sprengeri

Svenskt namn: Sommartulpan

Synonym: -

4.15.1. Ursprung

T. sprengeri är en tulpan från Turkiet som antagits varit utrotad i det vilda sedan långt tillbaka, dock fann man den vild 1989 och hoppas att återigen hitta den vild (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019). När *T. sprengeri* har påträffats har den vuxit i bergsområden i Turkiet (Baytop & Mathew 1984; Everett 2013; Hall 1940; Pavord 2000; Phillips & Rix 1989; Rosén 2012; Wilford 2006).

Figur 30. "*Tulipa sprengeri*" av Diana Everett (2013)

4.15.2. Utseende

Sommartulpanen är en scharlakansröd tulpan som kan bli upp till 30–50 cm hög med mellangröna blanka blad (Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Rosén 2012; Wilford 2006). Som det svenska namnet antyder så blommar den först i juni och är därmed sist ut av tulpanerna med att blomma (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Rosén 2012). Blomman är mycket nätt med spetsiga kalkblad som har tydliga anstrykningar i gult och olivgrönt på baksidan (Baytop & Mathew 1984; Everett 2013; Hall 1940; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Wilford 2006).

4.15.3. Odlingsförutsättningar

T. sprengeri är den tulpan som bäst kan naturaliseras i vårt svenska klimat och som tål skugga och fukt någorlunda bra (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Rosén 2012; Wahlsteen & Lorentzon 2013; Wilford 2006). Arten är mycket lättodlad och långlivad med en effektiv förmåga att sprida sig med frön (Everett 2013; Hall 1940; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Phillips & Rix 1989; Wahlsteen & Lorentzon 2013; Wilford 2006). Det tar fyra år från sådd till att löken blommar (Hansson & Hansson 2019; Rosén 2012).

4.15.4. Kuriosa

T. sprengeri påträffades första gången 1892 av botanikern Muhlendorff för att introduceras i odling redan 1894 (Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000). Arten är AGM-belönad (Everett 2013; Wilford 2006). Detta är en av de dyraste tulpanlökarna på grund av att den endast går att föröka genom frön (Hansson & Hansson 2019; Rosén 2012; Wahlsteen & Lorentzon 2013).

4.16. Tulipa sylvestris

Svenskt namn: Vildtulpan

Synonym -

4.16.1. Ursprung

T. sylvestris växer vilt i Iran, Algeriet, Marocko och Ryssland där den vuxit i skogar och gräsområden på höga höjder, idag växer den även vilt i större delen av Europa (Baytop & Mathew 1984; Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989). *T. sylvestris* har fått det svenska namnet Vildtulpan då den vuxit vilt i Sverige sedan 1700-talet (Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Wilford 2006). *T. sylvestris* är känd sedan många år som ogräs på odlad mark, ofta känns den inte igen som tulpan då bladen påminner om gräs och den inte alltid slår ut i blom (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019). I Sverige växer tulpanen vilt mellan Skåne och Uppland. Arten är ovanlig i det vilda i Sverige, men går att hitta i bryn, på övergivna åkrar och intill parker (Hansson & Hansson 2019).

Figur 31. "*Tulipa sylvestris*" av Diana Everett (2013)

4.16.2. Utseende

T. sylvestris har nätta citrongula blommor och blir 20–40 cm hög (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Rosén 2012; Wilford 2006). Bladen är tunna och gräsgröna och kan lätt förväxlas med vanligt gräs (Everett 2013; Pavord 2000). Blomman öppnar sig efter solen och sprider en god doft omkring sig (Everett 2013; Pavord 2000; Rosén 2012). *T. sylvestris* blommar i april-maj (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Wahlsteen & Lorentzon 2013).

4.16.3. Odlingsförutsättningar

T. sylvestris förökar sig effektivt med utlöpare och med sidolökar, men är svårare att föröka genom frö (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wahlsteen & Lorentzon 2013). Hansson & Hansson (2019) och Phillips & Rix (1989) menar att arten passar perfekt i naturlika miljöer, woodland och i ängar då den är bra på att sprida sig, medan Wilford (2006) menar att den inte passar i gräsytor då den kan ha svårt att blomma i gräsmiljö eller svala och skuggiga platser även om den kan sprida sig där. Om tulpanen inte vill blomma utan bara består av bladmassa, rekommenderas uppgrävning av lökarna, delning och plantering på större avstånd (Hansson & Hansson 2019). Både Wahlsteen & Lorentzon (2013), Rosén (2012) och Wilford (2006) menar att det är avgörande med ett soligt läge för att den ska blomma, Wilford (2006) menar även att tulpanen blommar extra bra om föregående sommar var varm och torr.

4.16.4. Kuriosa

T. sylvestris beskrivs första gången 1753 av Carl von Linné men var väl känd under många andra namn sedan minst 1500-talet. Arten har skapat stor förvirring med sin breda spridning i världen och varierande utseenden, vilket lett till att den har fler underarter och synonymer än någon annan tulpan (Everett 2013; Wilford 2006).

4.16.5. Underarter och varieteter

Tulipa sylvestris* subs. *australis

Varieteten *australis* växer vilt i södra Europa, norra Afrika, på Kaukasus och i Iran (Everett 2013). Ängstulpanen, som den heter på svenska, har ofta tydliga röda, rosa eller gröna anstrykningar på utsidan (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000). Varieteten *australis* beskrivs som mer blomvillig än den rena arten (Pavord 2000). Hall (1940) menar att *T. sylvestris* var. *australis* är den rena arten och att *T. sylvestris* är en underart till denna (Pavord 2000).

Figur 32. "*Tulipa sylvestris* var. *australis*" av Diana Everett (2013)

Tulipa sylvestris* subs. *Primulina

T. sylvestris subs. *primulina* har sitt ursprung från Algeriet och Marocko där den vanligtvis växer vilt i cederskogar på höjder runt 2000 meter (Everett 2013; Pavord 2000). Blomman är mycket skör i en krämvit färg och gul basalfleck. Kalkbladens utsida och spetsar skimrar i ljus rosa eller lavendellila (Everett 2013; Hall 1940; Pavord 2000). Unga tulpaner slår inte ut sin blomma innan tidig eftermiddag, medan de äldre blommorna kan stå kvar öppna (Everett 2013). Hall (1940) menar att denna underart är steril med sitt eget pollen och måste pollineras med *T. sylvestris* var. *australis* för att föröka sig genom frön (Everett 2013).

Underarten beskrevs 1874 av Henry Elwes och omnämns som en bra trädgårdsväxt som förökar sig väl genom sidolökar och blommar generöst på varma lägen (Everett 2013; Hall 1940; Pavord 2000; Wilford 2006).

Figur 33. "*Tulipa sylvestris* subs. *primulina*"
av Diana Everett (2013)

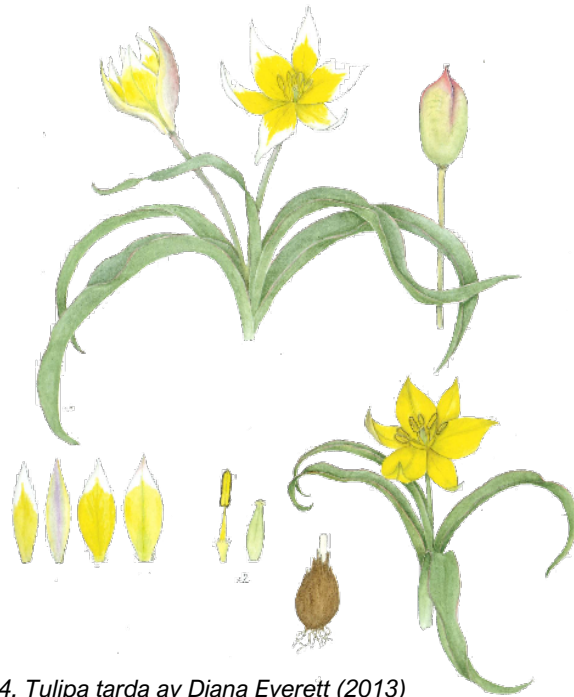
4.17. Tulipa tarda

Svenskt namn: Flocktulpan

Synonym: *Tulipa dasystemon*,
Tulipa urumiensis

4.17.1. Ursprung

T. tarda växer vilt i Centralasien, Kazakstan och Kirgizstan på stäpplika branter och klippiga sluttningar längs Tien Shan (Everett 2013). Flocktulpanen räknas på senare år även som förvildad i Sverige. (Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989; Rosén 2012).

Figur 34. *Tulipa tarda* av Diana Everett (2013)

4.17.2. Utseende

T. tarda är en liten tulpan som blir runt 10–15 cm hög (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Rosén 2012). Arten har många blommor per stjälk, vanligen 4–6 (Hansson & Hansson 2019), därav det svenska namnet flocktulpan. Flocktulpanens blad sitter som en rosett intill marken och är oftast kantade med vinrött (Pavord 2000; Wilford 2006). Blomman är vit med en gul basalfleck och kalkbladens baksida har ofta en grönblå anstrykning (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000;). *T. tarda* blommar i april-maj med väldoftande små blommor som öppnar sig med solen (Everett 2013; Pavord 2000; Wahlsteen & Lorentzon 2013).

4.17.3. Odlingsförutsättningar

T. tarda känner sig mest hemma i stenpartier men tål de flesta lägen och är en mycket lättodlad art (Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Phillips & Rix 1989; Wahlsteen & Lorentzon 2013; Wilford 2006). Rosén (2012) beskriver *T. tarda* som en av de mest lättodlade tulpanerna man kan ha i trädgården, som även går bra i lerjord. Arten sprider sig effektivt genom frösådd och utlöpare (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Wahlsteen & Lorentzon 2013).

4.17.4. Kuriosa

T. tarda blev AGM-belönad 1993 (Everett 2013; Wilford 2006). Arten beskrevs 1933 av Otto Stapf, men då felidentifierad som *T. dasystemon* (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006). Arten förekommer även som en helgul variant i det vilda, om än mycket ovanligt (Everett 2013). Denna helgula variant är i princip identisk med *T. urumiensis* (Everett 2013).

4.18. Tulipa turkestanica

Svenskt namn: Dvärgtulpan

Synonym: -

4.18.1. Ursprung

T. turkestanica växer vilt längs Tianshan i Kazakstan, Uzbekistan och Kirgizstan samt i Kina, där hittar man den längs leriga och steniga sluttningar på höjder upp till 2500 meter (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989; Rosén 2012; Wilford 2006).

4.18.2. Utseende

Dvärgtulpanen kan ha upp till 10 blommor per stjälk och blir mellan 15–30 cm hög (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Rosén 2012; Wahlsteen & Lorentzon 2013; Wilford 2006). Bladen är mycket smala och grågröna. Blommorna är gräddvita med en gulorange basalfleck och utsidan av kalkbladen har ofta anstrykningar i toner av grönt och rosabrunt (Everett 2013; Pavord 2000; Wahlsteen & Lorentzon 2013; Wilford 2006). I kontrast till blommans ljusa toner sticker ståndarna ut i en mörk chokladbrun eller lila färg (Pavord 2000). Blomman har en lukt som Pavord (2000) beskriver som illaluktande och Everett (2013) som ljuvligt doftande av honung. *T. turkestanica* blommar i mars-april med stjärnlika blommor som öppnar sig när solen är framme (Pavord 2000; Wahlsteen & Lorentzon 2013).

Figur 35. "*Tulipa turkestanica*" av Diana Everett (2013)

4.18.3. Odlingsförutsättningar

En mycket lättodlad och blomvillig tulpan med lång livslängd som trivs i väl-dränerad jord på soliga platser. Förökar sig snabbt med utlöpare när den placeras på rätt plats. (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Phillips & Rix 1989; Rosén 2012; Wahlsteen & Lorentzon 2013; Wilford 2006).

4.18.4. Kuriosa

T. turkestanica beskrevs 1875 av Eduard Regel (Hansson & Hansson 2019). I det vilda förekommer även gula varianter även om de är mycket ovanliga. Arten är AGM belönad sedan 1993 (Everett 2013; Wilford 2006). *T. turkestanica* är en av flera vilda tulpaner som förväntas vara helt utrotade i det vilda före 2070 på grund av förlorade

habitat till följd av klimatförändringar (Wilson, Dolotbakov, Burgess, Clubbe, Lazkov, Shalpykov, Ganybaeva, Sultangaziev & Brockington 2021).

4.19. Tulipa urumiensis

Svenskt namn: Gul flocktulpan

Synonym: -

4.19.1. Ursprung

T. urumiensis kommer ursprungligen från Iran, Turkiet och Azerbajdzjan men har inte påträffats vild på många år nu (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Wahlsteen & Lorentzon 2013).

Figur 36. "*Tulipa urumiensis*" av Diana Everett (2013)

4.19.2. Utseende

T. urumiensis är en mycket liten tulpan på 10–15 cm som blommar i april-maj. (Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000). Bladen är oftast högre än blomman och kantade med vinrött (Everett 2013; Pavord 2000). Blomman har en klargul färg med undantag för lite olivgröna eller röda anstrykningar på utsidan (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019). De små blommorna öppnar och stänger sig efter solen och har en svag doft av honung (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000).

4.19.3. Odlingsförutsättningar

T. urumiensis är en bra trädgårdsväxt utan speciellt höga krav på sin växtplats, men trivs bäst på torra, soliga lägen med väl-dränerad jord (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Wahlsteen & Lorentzon 2013; Wilford 2006). Arten har en god spridningsförmåga med utlöpare och frön (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019). Wilford (2006) skriver att blomningen är något blygsam på *T. urumiensis* och att bara en del av knopparna brukar slå ut.

4.19.4. Kuriosa

T. urumiensis samlades in till odling 1928 och beskrevs 1932 av Otto Stapf. Arten blev senare AGM-belönad (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006). Everett (1913) anger att *T. urumiensis* idag klassas som synonym till *T. tarda*, vilket ej anges i SKUD.

4.20. Tulipa vvedenskyi

Svenskt namn: Stäpptulpan

Synonym: -

4.20.1. Ursprung

T. vvedenskyi har sitt ursprung från Uzbekistan där den växer i en dalgång längs med floden Angrens samt på steniga sluttningar längs Tien Shan samt i Tadjikistan (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Phillips & Rix 1989; Rosén 2012; Wilford 2006).

Figur 37. "*Tulipa vvedenskyi*"
av Diana Everett (2013)

4.20.2. Utseende

T. vvedenskyi blir 25–30 cm hög och blommar i april-maj med 20 cm stora blommor (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Wahlsteen & Lorentzon 2013). Bladen är minst lika höga som blomman, grådagliga och med tydligt vågiga kanter (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Wahlsteen & Lorentzon 2013). Blommans färg varierar i orange, röda och gula nyanser som upplevs som mycket lysande, vanligast är den orangeröd med en gul basalfleck (Everett 2013; Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000; Phillips & Rix 1989; Wahlsteen & Lorentzon 2013; Wilford 2006).

4.20.3. Odlingsförutsättningar

T. vvedenskyi är en lättodlad och mycket blomvillig art på soliga väl-dränerade lägen som sprider sig långsamt med utlöpare och sidolökar (Hansson & Hansson 2019; Rosén 2012; Wahlsteen & Lorentzon 2013).

4.20.4. Kuriosa

Arten beskrevs första gången 1954 av den ryska kvinnliga botanikern Zinaida Botschantzeva (Hansson & Hansson 2019; Pavord 2000). Sorten 'Tangerine Beauty' är AGM-belönad (Hansson & Hansson 2019; Wilford 2006).

5. Intervjuer

5.1. Intervjuer med kommuner

Intervjuerna med kommunerna fokuserar på vilka vilda tulpaner som används idag och vad som är anledningen till att vilda tulpaner inte används i större utsträckning.

5.1.1. Malmö stad

Tulpaner i användning

I Malmös kommun används sorterna *T. clusiana* 'Lady Jane', *T. praestans* 'Shogun', *T. bakeri* 'Lilac Wonder' och *T. humilis* 'Little Beauty'². Här har man upplevt att dessa behöver fyllas på efter 3–5 år då de inte varit så långlivade enligt deras erfarenhet. De använder även arterna *T. turkestanica*, *T. tarda*, och *T. sylvestris* som de upplever återkommer och sprider sig flitigt. Vilda tulpaner används framför allt i perennplanteringar men även i gräsmattor och parker. De lägger ingen skötsel på sina vilda tulpaner.

Figur 38. Foto på blommande tulpaner i form av olika sorter av *T. clusiana* i Kungsparken i Malmö. Foto: Torun Jorde 2018

² Torun Jorde, Malmö kommun, sektionschef för markskötsel med ansvar för blomsterplanteringar och perenngruppen, intervju via telefon 2021-04-26

Begränsningar

Osäkerheten kring vilda tulpanernas livslängd och trivsel är en av anledningarna till den restriktiva användningen². Dessa tulpaner är populära bland möss, sorkar och kaniner, vilket också är en anledning till att de används sparsamt. De är dock inte mer populära bland gnagare än andra lökar och knölar. En del vilda tulpaner är också så pass små och låga att det kan vara svårt att uppleva deras prydnadsvärde på håll, vilket Malmö stad tycker att planteringarna i staden ska kunna erbjuda. Vissa av de låga tulpanerna blommar också relativt sent vilket innebär att de dessutom skymms av perennerna som hunnit dyka upp då.

5.1.2. Göteborgs kommun

Tulpaner i användning

I Göteborg används de vilda tulpanerna *T. turkestanica*, *T. tarda*, *T. clusiana*, *T. bakeri* 'Lilac Wonder', *T. praestans* 'Shogun', *T. orphanidea* 'Flava' och *T. linifolia* 'Honky Tonk'³. Dessa används framför allt i perennplanteringar. Göteborgs stad väljer tidigblommande arter som de tycker täcker upp en period då inte mycket annat blommar. Ibland gräver de upp lökarna, dela dem och flytta isär dem i takt med att de sprider sig.

Figur 39. Den tidigblommande *T. turkestanica* i Alnarp.
Foto: Martha Mantzaris 2021

Begränsningar

En anledning till att Göteborgs stad inte använder mer vilda tulpaner är svårigheten med inköp för en kommunal förvaltning⁵.

² Torun Jorde, Malmö kommun, sektionschef för markskötsel med ansvar för blomsterplanteringar och perenngruppen, intervju via telefon 2021-04-26

³ Malin Löfstrand, Arbetsledare på Park- och Naturförvaltningen i Göteborgs stad, intervju via mail 2021-06-07

5.1.3. Stockholm stad

Tulpaner i användning

Inom Stockholms kommun används några botaniska tulpaner, dock i väldigt liten utsträckning⁴. De använder bland annat *T. humilis* och sorter av denna så som 'Alba Coerulea Oculata'. I Stockholm kan man hitta botaniska tulpaner på gröna ytor längs gångstråk och i parkmiljöer. Här klarar sig de vilda tulpanerna utan skötsel.

Figur 40. *T. humilis* 'Alba Coerulea Oculata' i Alnarp. Foto: Martha Mantzaris 2021

Begränsningar

Troligtvis är det av bekvämlighet och vana som gör att man inte använder fler vilda tulpaner⁵. Det växtmaterial som väljs är helt enkelt växter som kommunanställda kan och känner sig hemma med. I den historiska miljön i Långbrogårdsparken i Älvsjö i Stockholm finns en del vilda tulpaner, som troligtvis är kvar från när parken figurerade som gård⁵. Här har en viss problematik uppstått då det i samband med tidigare gräsklippningar även klippts ner vilda tulpanerna vilket retat upp allmänheten. Detta har bland annat skett på grund av kommunikationsmiss vid utbyte av utförarnas personal.

5.2. Intervjuer med botaniska trädgårdar

Figur 42. *Tulipa humilis* i Alnarp. Martha Mantzaris 2021

I intervjuerna med de botaniska trädgårdarna ligger fokus på vilka tulpaner de har i användning, vad för typ av skötsel de ger och deras erfarenhet med vilda tulpaner.

⁴ Jean-Louis Desalles, Landskapsarkitekt och projektledare på Stockholms stads trafikkontor, enheten Park och stadsmiljö, intervju via telefon 2021-06-01

⁵ Michael Parman, Parkingenjör på Stadsdelsförvaltningen Hägersten-Älvsjö, intervju via mail 2021-08-31

5.2.1. Lunds botaniska trädgård

Tulpaner i användning

På botaniska trädgården i Lund används de vilda tulpanerna *T. sylvestris*, *T. tarda*, *Turkestanica*, *T. saxatilis*, *T. orphanidea*, *T. humilis*, *T. kolpakowskiana*, *T. sprengeri*, och *T. clusiana* f. *diniae*⁷. De flesta är placerade i ett stenparti, men flera har spridit sig ut på gräsmattorna från stenpartiet, detta gäller bland andra *T. tarda*, *T. sprengeri* och *T. sylvestris*.

Erfarenhet och skötsel

Lunds botaniska trädgård upplever att allmänheten uppskattar de vilda tulpanerna⁶. Den enda skötseln de lägger på vilda tulpaner är mulchning på våren⁸. I nuläget finns inga nya satsningar på vilda tulpaner men får de tag på nya lökar tycker de alltid det intresserat att testa dessa.

5.2.2. Bergianska trädgården i Stockholm

Tulpaner i användning

På Bergianska trädgården i Stockholm används några botaniska tulpaner, bland andra *T. biflora*, *T. clusiana*, *T. humilis*, *T. iliensis*, *T. montana*, *T. polychroma*, *T. praestans*, *T. saxatilis*, *T. tarda* och *T. urumiensis*⁹.

Erfarenhet och skötsel

Bergianska trädgården försökte sig på en större satsning för 15 år sedan då de planterade 500 olika lökar av fem arter⁸. De testade arterna *T. neustruevae*, *T. eichleri*, *T. orphanidea*, *T. kolpakowskiana* och *T. urumiensis*, av dessa kom sammanslaget endast 20 procent upp. Mest framgångsrika var *T. kolpakowskiana* och *T. urumiensis*, av *T. neustruevae*, *T. orphanidea* och *T. eichleri* kom endast enstaka tulpaner upp. Inga fler satsningar har gjorts men det kan bli aktuellt i framtiden. I parken finns även *T. sylvestris* men som sällan blommar.

⁷ Sofie Olofsson, Intendent på Lunds botaniska trädgård, intervju via mail 2021-05-19

⁸ Lena Nilsson, Trädgårdstekniker på Lunds botaniska trädgård, intervju via telefon 2021-06-07

⁹ Lars Gunnar Reinhammar, Trädgårdsintendent på Bergianska trädgården, intervju via telefon 2021-05-17

5.2.3. Göteborgs botaniska trädgård

Tulpaner i användning

På Göteborgs botaniska trädgård har man en av Europas största tulpansamlingar med en stor del av alla vilda arter samlade¹.

Erfarenhet

Johan Nilson på Göteborgs botaniska trädgård menar att i stort sett alla tulpaner är härdiga i Sverige och att det enda problemet för en del arter är sommarfukten, inte vinterkylan som en del tror¹. På Göteborgs botaniska trädgård delar de in tulpaners ståndortsbehov i tre olika kategorier; lund, alpina ängar och stäpp (se tabell 2). Det är framför allt *T. sprengeri* som växer i lundmiljön, annars kan man dela upp resterande tulpaner i alpin ängsmiljö alternativt stäppmiljö.

Figur 43. *Tulipa cinnabarina* på Göteborgs botaniska trädgård. Foto: Johan Nilson 2021

Tabell 2. Ståndortskategorier för vilda tulpaner enligt Göteborgs botaniska trädgård.

Kategori	Ståndort
Lund	Sol till halvsugga med tillgång till markfukt och näring.
Alpin äng	Kortare säsong med full solexponering och tillgång till markfukt.
Stäpp	Full solexponering utan markfukt under sommartid.

¹ Johan Nilson, Trädgårdsmästare och specialist på Göteborgs botaniska trädgård, intervju via telefon 2021-06-03

Skötsel

Utöver Göteborgs botaniska trädgårds tulpansamling bakom kulisserna och ett par arter de har i sin gräsmatta har de tre områden med vilda tulpaner¹. Dessa består av ett stenparti med bevattningssystem, en stäpprabatt samt en lökträdgård där tulpanerna växer utomhus men med tak som skydd mot nederbörd. I och med att de är rädda om sin samling lägger de mycket skötsel på sina lökar. I samlingen är de planterade i lerkrukor som är nedgrävda i sand och handvattnas två gånger i veckan. Dessa lerkrukor får en mycket jämn temperatur i och med att de står i växtbäddar byggda av lecablock. Varje år planteras tulpanerna om av hygienskäl, de tas då upp och granskas för att avlägsna eventuellt möjliga eller ruttna lökar. Lökarna delas även vid detta tillfälle om de blivit för många. Göteborgs botaniska trädgård skulle gärna ha flera av sina vilda tulpaner tillgängliga för allmänheten, men prioriterar att sköta sin samling och se till att de överlever där.

Figur 44. *Tulipa clusiana* 'Peppermintstick' på Göteborgs botaniska trädgård. Foto: Johan Nilson

¹ Johan Nilson, Trädgårdsmästare och specialist på Göteborgs botaniska trädgård, intervju via telefon 2021-06-03

5.3. Intervju med en plantskola

Intervjun med CSW Landscaping fokuserar på deras erfarenhet och kunders efterfrågan.

5.3.1. CSW Landscaping B.V.

Efterfrågan

CSW Landscaping har valt sitt utbud av vilda tulpaner efter tillgänglighet och kvalitet⁹.

Vilda tulpaner är återkommande och en del kan även naturaliseras på hela områden. Återkommande tulpaner ses i sig som ett mer hållbart alternativ, samtidigt är de viktiga för pollinatörerna eftersom vilda tulpaner blommar tidigare under våren när det är ont om mat till nyvakna insekter.

Intresset för vilda tulpaner och den ekologiska aspekten har ökat markant sedan man upptäckt att de är hållbara. De senaste 2–3 åren har inköspriserna på vilda tulpaner stigit drastiskt i takt med den ökade efterfrågan.

Figur 45. *T. clusiana-mix*. Foto: CSW Landscaping.

Skötsel och erfarenhet

Många kunder tycks glömma bort att de har ett ansvar att ta hand om sina tulpaner vilket kan leda till klagomål om deras tulpaner inte blir långlivade⁹. Det kan till exempel vara att de låter lökarna drunkna i regn. Men i allmänhet är vilda tulpaner och dess selektioner starka lökväxter som inte får så mycket klagomål. Det blir oftast lyckat att naturalisera tulpanerna i gräs eftersom gräset skyddar lökarna och samtidigt täcker dem när de vissnat ner. De naturliga förutsättningarna och klimatet är avgörande för hur tulpanerna kommer bete sig. 15–20 minusgrader, som det vanligtvis kan vara under vinternätter i Skandinavien, kan bli svårt att hantera för tulpanerna om lökarna är planterade för ytligt och utan täckning. Vilda tulpaner behöver en säsongscykel för att må bra, men generellt är de mycket tåliga om de har placerats rätt.

⁹ Ton de Haan, Säljsledare på CSW Landscaping B.V. Intervju via mail 2021-06-07

Anledningen till att Nederländerna är så framgångsrika på att odla och exportera tulpanlökar är att det har de ultimata omständigheterna i form av klimatet med dess cykler av sol och regn. Jordförhållandena som till stor del består av leriga sanddynor är också passande för tulpanerna. Generellt gillar tulpaner en kalciumrik jord. Man kan räkna med att tulpanerna blommar två veckor senare i Skandinavien än de blommar i Nederländerna, och fyra veckor senare än i Frankrike.

Begränsningar

Det finns tre anledningar till att CSW Landscaping inte har fler vilda tulpaner i sitt utbud; tillgänglighet, kvalitet samt bristen på pålitliga odlare⁹.

Kundernas favoriter

Kundernas favoriter av de vilda tulpanerna hos CSW Landscaping är följande, angivet i procentandel av deras försäljning⁹:

1. *T. sylvestris* utgör 15,4%
2. *T. turkestanica* utgör 15,3%.
3. *T. tarda* utgör 13,8%.
4. *T. bakeri* 'Lilac Wonder' utgör 12,3%.
5. *T. praestans* 'Fusilier' utgör 9%

T. praestans 'Fusilier' hade troligtvis utgjort en högre procent om de den hade ett billigare inköpspris och var lättare att få tag på under säsongen⁹. *T. sylvestris* hade även kunnat sälja dubbla mängden av vad de säljer i nuläget, om det fick tag på fler lökar. Dessa sorter och arter är de mest välkända och tilltalar kunderna med sina fina färger och pålitliga blomperioder.

Figur 46. Tulipa sylvestris. Foto: CSW Landscaping

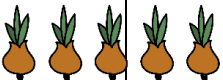
⁹ Ton de Haan, Säljsledare på CSW Landscaping B.V. Intervju via mail 2021-06-07

6. Sammanställning

6.1.1. Tabellbeskrivning

Nedan följer förklaringar till olika kategorierna i tabellen.

Tabell 3. Tabellförklaring

SYMBOL	BENÄMNING	FÖRKLARING
	Utmärkelse: Favorit	Alla intervjuer avslutades med att den tillfrågade fick ange en eller fler favorittulpaner, anledningen kunde vara estetisk, funktionell eller en kombination. Denna symbol visar att tulpanen angetts som favorit av någon av de intervjuade.
	Utmärkelse: Prisbelönad	Denna symbol innebär att tulpanen blivit nominerad till Royal Horticultural Society´s 'Award of Garden Merit'. Det vill säga att den blivit AGM-belönad.
	Färg	En cirkel visar vilken färg tulpanens blomma har. Färgen inuti cirkeln visar kalkbladens färg som ibland kan skifta. Ringen runt cirkeln symboliserar om tulpanen har en utstickande färg på basalfläck eller ståndare.
 	Spridning	Här anges hur stor spridningsförmåga tulpanen har baserat på litteraturstudien, med en skala från 1–5 där 5 lökar är högst möjliga spridningsförmåga. En överkryssad lök innebär att tulpanen saknar spridningsförmåga.

6.1.2. Tabellförklaring

Tabell 4. Tabellförklaring

BENÄMNING	FÖRKLARING
Tillgänglig	Här anges de som tillgängliga om de finns i sortimentet hos Florum, Ververs eller Eurobulbs.
Används	Här är det endast angett om tulpanerna nämnts att de används under intervjuerna. Det vill säga inom en kommun eller inom en besöksdel av en botanisk trädgård. Om tulpanen endast finns i samling som inte är tillgänglig för offentligheten har den inte angivits under denna kategori.
Blomtid	Blomtiden som anges är för svenskt klimat.
Ståndort: Stäpp	Här anges vilka ståndorter som arten eller sorten tål, det vill säga inte endast samma ståndort som den växer vilt i. Stäppen motsvarar plats i full solexponering utan markfukt med väl-dränerad mager jord. Ståndorterna baseras på Göteborgs botaniska trädgårds indelning (se tabell 1).
Ståndort: Alpin äng	Här anges vilka ståndorter som arten eller sorten tål, det vill säga inte endast samma ståndort som den växer vilt i. Alpina ängar motsvarar en plats i full solexponering utan markfukt med väl-dränerad mager jord. Ståndorterna baseras på Göteborgs botaniska trädgårds indelning (se tabell 1).
Ståndort: Lund	Här anges vilka ståndorter som arten eller sorten tål, det vill säga inte endast samma ståndort som den växer vilt i. Lund motsvarar en plats i sol till halvskugga med väl-dränerad jord med tillgång till markfukt och näring. Ståndorterna baseras på Göteborgs botaniska trädgårds indelning (se tabell 1).

Tulpantabell

Tabell 5. Tulpantabell

Latinskt namn	Svenskt namn	Färg	Ståndortskrav	Utmärkelser		Blomtid	Höjd (cm)	Spridning	Tillgänglig	Används
Tulipa aucherina	Rosentulpan		Stäpp			April-maj	10			
Tulipa aitchisonii var. clusianoides			Stäpp + alpina ängar			April-maj	25-30			
Tulipa bakeri	Syrentulpan		Stäpp			April-maj	10			
Tulipa bakeri 'Lilac Wonder' *	Syrentulpan		Stäpp			April-maj	10-20			
Tulipa bakeri 'Little beauty' *	Syrentulpan		Stäpp			April-maj	10-20			
Tulipa biflora	Miniatyrtulpan		Stäpp + alpina ängar + lund			Mars-april	5-15			
Tulipa cinnabarina			Stäpp + alpina ängar			Maj	10			
Tulipa clusiana	Italiensk tulpan		Stäpp + alpina ängar			April-maj	25-30			
Tulipa clusiana 'Lady Jane' *	Italiensk tulpan		Stäpp + alpina ängar			April-maj	25-30			
Tulipa clusiana f. diniae	Guldtulpan		Stäpp + alpina ängar			April-maj	25-30			
Tulipa clusiana var. Stellata	Italiensk tulpan		Stäpp + alpina ängar			April-maj	25-30			
Tulipa eichleri	Eichlertulpan		Stäpp + alpina ängar			April-maj	30-40			
Tulipa gesneriana 'Acuminata	Spindeltulpan		Lund + alpina ängar			April-maj	40-50			
Tulipa gesneriana 'Norvegica'			Alpina ängar			Maj	35			
Tulipa humilis	Violtulpan		Stäpp + alpina ängar			Mars-april	10			
Tulipa humilis 'Alba Corulea Oculata'	Violtulpan		Stäpp			Mars	10			
Tulipa humilis 'Persian Pearl' *	Violtulpan		Stäpp			Mars-april	10			
Tulipa humilis var. pulchella	Violtulpan		Stäpp			Mars-april	10			
Tulipa kolpakowskiana	Soltulpan		Stäpp + alpina ängar			April-maj	10-20			
* Dessa tulpaner har ej vild härkomst										

Tulpantabell forts.

Latinskt namn	Svenskt namn	Färg	Ståndortskrav	Utmärkelser		Blomtid	Höjd (cm)	Spridning	Tillgänglig	Används
Tulipa linifolia	Bokharatulpan		Stäpp + alpina ängar			April-maj	20-25			
Tulipa linifolia 'Honky Tonk' *	Bokharatulpan		Stäpp + alpina ängar			April-maj	20-25			
Tulipa linifolia Batalinii-Gruppen *	Bokharatulpan		Stäpp + alpina ängar			April-maj	20-25			
Tulipa orphanidea	Grekisk tulpan		Stäpp + alpina ängar			April-maj	20			
Tulipa orphanidea 'Hageri'	Rosttulpan		Stäpp + alpina ängar			April-maj	15			
Tulipa orphanidea var. whittallii	Smyrnatulpan		Stäpp + alpina ängar			April-maj	30			
Tulipa praestans	Anemontulpan		Alpina ängar			April-maj	20-40			
Tulipa praestans 'Fusilier' *	Anemontulpan		Alpina ängar			April-maj	20-40			
Tulipa praetans 'Shogun' *	Anemontulpan		Alpina ängar			Apri-maj	20-40			
Tulipa saxatilis	Kretatulpan		Stäpp			April-maj	15-20			
Tulipa sprengeri	Sommartulpan		Lund + alpina ängar			Juni	40			
Tulipa sylvestris	Vildtulpan		Lund + alpina ängar			April-maj	20-40			
Tulipa sylvestris subs.primulina			Lund + alpina ängar			April-maj	20-40			
Tulipa sylvestris var. australis	Ängstulpan		Lund + alpina ängar			April-maj	20-40			
Tulipa tarda	Flocktulpan		Lund + alpina ängar + stäpp			April-maj	10			
Tulipa turkestanica	Dvärgtulpan		Lund + alpina ängar + stäpp			Mars-April	10-30			
Tulipa urumiensis	Gul flocktulpan		Lund + alpina ängar + stäpp			April-maj	10-15			
Tulipa vvedenskyi	Stäpptulpan		Stäpp			April-maj	25-30			
* Dessa tulpaner har ej vild härkomst										

7. Diskussion

Syftet med detta arbete var att få en större kunskap om vilda tulpaner, samt att ta reda på hur vilda tulpaner används i offentliga planteringar idag. Kunskapen som har samlats in under arbetet har sammanställts i en tulpantabell, där bland annat frågeställningen av vilka tulpaner som används och vilka som finns tillgängliga har besvarats. Tabellen innehåller både text och symboler för en tydlig och översiktlig lista.

Intervjuerna med kommunerna delgav att vilda tulpaner används i offentliga planteringar, men i begränsad utsträckning. Anledningarna till att de inte används i större utsträckning har varierat men verkar framför allt bero på att det inte upplevs som ett beprövat och säkert växtalternativ, där osäkerheter kring tulpanernas livslängd och odlingsförutsättningar verkar vara ett återkommande svar.

Vilka vilda tulpanerna som rekommenderats har gett varierande svar, det finns dock en del arter som framstår som genomgående pålitliga i det sydsvenska klimatet. Dessa är *T. turkestanica*, *T. tarda*, *T. praestans*, *T. sprengeri* och *T. sylvestris*, varav alla utom *T. sprengeri* finns med på CSW Landscapings top-5 mest sålda arter.

Det var med ett stort nöje jag dök in i ämnet och upptäckte hur många vilda tulpaner som finns, och hur många av dessa som i teorin har förutsättningar att fungera i ett sydsvenskt klimat. Sedan är det givetvis en sak vad som funkar i teorin och en annan sak vad som är framgångsrikt i praktiken. En anledning till detta kan möjligtvis vara små lokala skillnader i allt från jordsammansättning och mikroklimatet på platsen.

Något intressant som dök upp var de olika erfarenheterna av *T. sylvestris*. Av Hansson & Hansson (2019) och Phillips & Rix (1989) anges den som lättodlad och blomvillig vilket även Malmös kommun och Lund botaniska trädgård har upplevt. *T. sylvestris* är även den mest sålda tulpanen hos CSW Landscaping vilket pekar på att det är en tacksam art. Men enligt både Wahlsteen & Lorentzon (2013), Rosén (2012) och Wilford (2006) kan den vara svår att få att blomma om den ej delas och får mycket direkt sol. Bergianska trädgårdens erfarenhet av *T. sylvestris* är också just att den är mycket svår att få i blom, det är möjligt att det kan vara just bristen på sol och delning som skapat problem där.

I och med att intervjuer endast gjordes med tre kommuner och inga privata aktörer gav resultatet en rätt begränsad bild av hur användningen av vilda tulpaner ser ut generellt i offentliga planteringar. Inom speciellt Stockholms kommun var det svårt att hitta rätt person att intervjua, jag hann prata med många inom kommunerna innan jag fick tag på en person med rätt befattning. Generellt fick jag

ett intryck av att det fanns behov för en större kunskapsbas om vilda tulpaner. Både från kommuner och botaniska trädgårdar verkar det saknas resurser för att testa växter som inte används frekvent.

I efterhand funderar jag på ifall jag skulle ha bett de tillfrågade att ställa deras erfarenhet av vilda tulpaner mot deras erfarenhet av trädgårdstulpaner. Eftersom det finns gott om trädgårdstulpaner i rabatterna på våren så skulle det kanske ge ett tydligare svar- om det är just vana och kunskapsbrist som är anledningen till den restriktiva användningen, eller om de vilda tulpanerna är knepigare att odla än vad som anges i litteraturen.

Något jag märkte under litteraturstudien var bristen på information om vilda tulpaner i modern historia. Trots många bra litterära källor fanns ingen information om den offentliga användningen av vilda tulpaner de senaste 200 åren. Jag kunde därmed inte få en bild av huruvida vilda tulpaner är nya att användas i offentliga planteringar eller om användningen snarare minskat. Det som framgick var dock att vilda tulpaner funnits i botaniska trädgårdar och i privata trädgårdar, tillhörande personer med specifikt botaniskt intresse.

När det kommer till våra offentliga planteringar, både i städer och i besöksträdgårdar - däribland botaniska trädgårdar, verkar det krävas fler resurser för att användningen av vilda tulpaner ska öka. Resurserna behöver både vara i form av kunskap om vilda tulpaner samt satsningar där fler arter testas. För att användningen ska bli framgångsrik måste vi veta hur vi ska använda dessa tulpaner, och känna oss trygga med resultatet.

I och med att vilda tulpaner verkar ha ett större spann av ståndortskrav än trädgårdstulpaner är det av desto större vikt att rätt art väljs för platsen. En blöt sommar är det nog ingen tulpan som gillar, men hur känsliga de är för fukt, kyla, skugga eller nederbörd varierar en hel del. Ett säkert drag verkar vara en väl-dränerad, sandig och kalkrik jord, även om det finns arter som tål packad och lerig jord med. Det jag förstått att vi framför allt saknar i vårt klimat för att ännu fler vilda tulpaner skulle trivas, är starkare sol och torrare somrar. Med det sagt finns det ändå många vilda tulpaner som skulle fungera bra i våra offentliga planteringar. Detta gäller både de arter som finns tillgängliga på marknaden idag, och mer okända arter som i dagsläget inte finns på marknaden. Anledningen till att inte fler vilda tulpaner finns tillgängliga på marknaden anges i dagsläget vara en kombination tillgänglighet, kvalitet och brist på pålitliga odlare. Jag hoppas på en utveckling där vi inom snar framtid får se ett större sortiment av vilda tulpaner och blir mer hemma i att använda dem i våra offentliga planteringar.

8. Referenser

8.1. Litteratur

- Alireza, A., Khaleghi, A., Khadivi, A., Zonneveld, BJM. (2018) Morphological variations among and within species of wild. Volym 65 (8). DOI 10.1007/s10722-018-0688-4
- Bayton, T., Mathew, B. (1984) The Boulbous Plants of Turkey London: B.T Batsford Ltd
- Carlsson, G. (1960) Tulpaner Tomelilla: Oscar Åbergs tryckeri AB
- Dash, M. (1999) Tulpanmani Stockholm: Svenska Förlaget
- Eker, İ., Yıldırım, H., Altıoğlu, Y. (2016) *Tulipa Cinnabarina* subsp. *toprakii* (Liliaceae), a new subspecies from southwestern Anatolia. PhytoKeys 69: 65–70. doi: 10.3897/phytokeys.69.9302
- Everette, D. (2013) The Genus Tulipa, Tulips of the World Richmond, Surrey: Kew Publishing
- Hansson, M., Hansson, B. (2013) Lökar & knölar våra trädgårdsväxter Stockholm: Nordstedts
- Lorentzon, K., Wahlsteen, E. (2013) Geofyter lökar och knölar för offentlig miljö Gnosjö: GST
- Martinsson, K., Ryman, S. (2008) Blomboken Bilder ur Olof Rudbecks stora botaniska verk Stockholm; Prisma
- Pavord, A. (1999) Tulpanen Stockholm: Whalström & Widstrand
- Phillips, R., Rix, M. (1989) Bulbs (The Pan Garden Plant Series) London: Pan Books Ltd
- Rosén, S. (2012) Stora tulpanboken Stockholm: Susanna Rosén och Norstedts
- Weathers, J. (1911) The Bulb Book or Bulbous and Tuberous Plants for the Open Air, Stove, and Greenhouse London; John Murray
- Wilford, R. (2006) Tulips: Species and Hybrids for the Gardener Portland, Oregon: Timber Press
- Wilson, B., Dolotbakov, A., Burgess, BJ., Clubbe, C., Lazkov, G., Shalpykov, K., Ganybaeva, M., Sultangaziev, O., Brockington, SF. (2021) Central Asian wild tulip conservation requires a regional approach, especially in the face of climate change. Volym 30 (6). 1705–1730 DOI: 10.1007/s10531-021-02165-z
- Wingård, C. (1999) Tulpan Simrishamn; Tjörnedala Trädgårdsförening/ JK AB

8.2. Kataloger

CSW Landscaping (2021-2022) CSW Landscaping Dutch Quality
Flowerbulbs [Katalog]

Verberghe Floer Bulb (2021) Verberghe Floer Bulb [Katalog]

Verver Export (2021-2022) Verver Export Individual varieties [Katalog]

8.3. Personlig kontakt

Desalle, J.-L. (2021), Landskapsarkitekt och projektledare på Stockholms stads trafikkontor, enheten Park och stadsmiljö. Telefon 2021-06-01.

Haan, T. (2021), Säljsledare på CSW Landscaping B.V. Intervju via mail 2021-06-07

Jorde, T. (2021) Malmö kommun, sektionschef för markskötsel med ansvar för blomsterplanteringar och perenngruppen. Telefon 2021-04-26

Löfstrand, M. (2021) Arbetsledare på Park- och Naturförvaltningen i Göteborgs stad. Mail 2021-06-07

Nilson, J. Trädgårdsmästare och specialist på Göteborgs botaniska trädgård., Telefon 2021-06-03

Nilsson, L. (2021) Trädgårdstekniker på Lunds botaniska trädgård. Telefon 2021-06-07

Olofsson, S. (2021) Intendent på Lunds botaniska trädgård. Mail 2021-05-19

Parman, M. (2021) Parkingenjör på Stadsdelsförvaltningen Hägersten-Älvsjö, Mail 2021-08-31

Reinhammar, L. G. (2021) Trädgårdsintendent på Bergianska trädgården. Telefon 2021-05-17